

از کاخ هشت بهشت تا کاخ توپقاپس سياهه اشياء و اموال شاه اسماعيل غارتشده پس از چالدران

وورال گنج^۱
ترجمه: اسرا دوغان
رسول جعفریان

چول اولاسی چالدران
التون قدح قالدوران
ختاییم آغلار گزر
مصاحیبگ آلدوران^۲
شاه خطایی

دیواره‌های دره با سکه‌های طلایی نورانی می‌شد و از سنگینی غنایم، خاک زمین هم سنگین شده بود. لشگر قزلباش عقب نشینی کرده بود، و اسب و زین‌ها بر زمین مانده، دنیا از طلا پر شده، و به خاطر فراوانی چادرهای رنگارنگ زمین عین پوست ببر خال خال شده بود. کمربندها از خون قهرمانان زینت یافته و مانند خلخال‌های طلا زیر پا افتاده بود... غنایم را پشته پشته گردآورده بودند. زمین از وسائل باقی مانده از دشمن مانند کوه بالا رفته بود. لشگریان به لحاظ غنایم چندان ثروتمند شده بود که کمر شتران زیر بار

۱. دانشجوی دکتری در گروه تاریخ دانشگاه استانبول.

۲. ای چالدران! صحرا بمان، به خاطر تو قدح‌ها را بالا بردیم. من خطاییم، گریه می‌کنم و می‌روم. همراه ما را از ما گرفتی.

طلاها خم شده بود.

ادائی شیرازی، غنایمی را که لشکر عثمانی در جنگ چالدران به دست آورده در عبارات بالا وصف می‌کند. (ادائی شیرازی و سلیم نامه، به کوشش عبدالسلام بیلگین، آنکارا، ۲۰۰۷، صص ۹۱ - ۹۲). منابع عثمانی درباره این پیروزی بر رقیب، موضوع را بسیار مهم نشان داده و در آن زیاده روی کرده‌اند، در حالی که منابع صفوی به این مطلب یعنی غنایم گرفته شده در جنگ چالدران که در ۲۳ اگوست ۱۵۱۴ اتفاق افتاد، اشارتی نکرده‌اند. درباره این غنایم تاکنون یک تحقیق مفصل صورت نگرفته است.

پرسش این است: در واقع در پایان جنگ چالدران و در میدان نبرد و کاخ تبریز چه چیزهایی باقی مانده بود؟ چه اتفاقی برای خزینه شاهی پیش آمده است؟

موضوع این تحقیق این است که شرح دهد غنایم بدست آمده پس از نبرد چالدران و نیز وسائلی که از کاخ هشت بهشت شاه اسماعیل به دست آمده، چه بوده است.

طریقت صوفیانه اردبیل که توسط سلف شاه اسماعیل تبس‌فدیل به یک تشکیلات نظامی شده بود عمدتاً توسط جد وی شیخ جنید انجام شده بود. شاه اسماعیل در سال ۱۵۰۱ دولت آق‌قویونلو را خاتمه داد و شهر تبریز را پایتخت دولت صفوی که خودش تأسیس کرد قرار داد. شاه اسماعیل که ایران را در اختیار گرفت در مدت کوتاهی در حوالی سال ۱۵۱۲ در شرق قندهار و بلخ و در غرب خط میان بغداد و بصره یک امپراتوری بزرگی پدید آورد و میدان حکومت خویش را تا فرات گسترش داد. قدرت صفویان در میان عشایر آناتولی تمایل به اندیشه‌های افراطی داشتند روز به روز بیشتر و محسوس تر می‌شد و از این راه نفوذشان را در میان امپراتوری عثمانی بیشتر شده و آنان را به مبارزه فرا می‌خواند. بایزید به دلیل برخی از مشکلات خارجی و داخلی دولت خود برابر صفویان سیاست نرمی را در پیش گرفت و از روبرو شدن با آنان اجتناب می‌کرد، اما فرزند و جانشین وی، سلیم، در مقابل رقیب پر قدرتی که تهدیدی در شرق او به شمار می‌آمد، و احتمال ایجاد تشویش و شورش بزرگی در داخل مرزهایش می‌شد، سیاست بیرحمانه تر و سختگیرانه تر در پیش گرفت و از رودررو شدن اجتناب نکرد؛ زیرا امپراتوری سلیم مقابل شاه اسماعیلی قرار می‌گرفت که اولاً از دور در شمال و شرق آناتولی قدرت کنترل داشت، ثانیاً که یک نیروی خطرناک متعصبی به شمار می‌آمد که ممکن بود با دشمنان امپراتوری در اروپا و مصر همپیمانی کند (نصراً الله فلسفی، جنگ چالدران، چند مقاله تاریخی، تهران، ۱۳۳۱، ص ۶۲).

سلیم چاره‌ای جز مقابله با تهدید شاه اسماعیلی را که در ایران توازن جدیدی از قدرت را ایجاد کرده و مدعی حاکمیت بر سرزمینی بود که در غرب تارودخانه فرات ادامه می‌شد نداشت. وی در ۲۲ محرم سال ۹۲۰ (۱۹ مارس ۱۵۱۴ روز سه شنبه) از ادرنه حرکت کرد. پس از سفر طولانی چندین ماهه که بسیار خسته کننده بود به آذربایجان رسید. وقتی دو اردو در دره چالدران، در شمال غرب تبریز و هشتاد میل مانده به آن، در ۲ رجب ۹۲۰ (۲۳ اگوست ۱۵۱۴) با یکدیگر روبرو شدند، شاه اسماعیل تنها بیست هزار سوار داشت اما از حیث نیروی پیاده و داشتن امکانات سلاح‌های آتشین بسیار ضعیف بود. در مقابل نیروهای عثمانی میان پنجاه تا شصت هزار نیرو در اختیار داشت و به خاطر داشتن توپ و تفنگ و سلاح‌های آتشین برابر

نیروهای شاه برتری سنگین داشت. در جنگ چالدران که در دوم رجب ۹۲۰ اتفاق افتاد، سلاح های آتشین سلطان، اردوی قزلباش را که آنان نیز ضربات سنگینی بر سپاه عثمانی رساندند، از بین برد. (برای اطلاعات بیشتر درباره این جنگ بنگرید: فریدون م. امجن، یاوز سلطان سلیم، استانبول، ۲۰۱۰، صص ۸۷ - ۱۴۵، فلسفی، ص ۹۸ - ۱۱۸).

پیروز این جنگ توپ‌های سلطان سلیم بود. شاه اسماعیل وقتی با نیروی اندک خود، از میدان نبرد عقب نشینی کرد، به جای تبریز که خزائنش در آن بود، به درگزین که در شمال شرق همدان و در جنوب غرب قزوین بود رفت. (منوچهر پارسا دوست، شاه اسماعیل اول، پادشاهی با آثار دیرپای در ایران و ایرانی، تهران، ۱۳۷۵، ص ۴۸۲). خزائن و وسائلی هم که همراه آورده بود در اردوگاهش برجای ماند (تواریخ آل عثمان، ف. گی‌یسه. به کوشش ن. ازما، استانبول، ۱۹۹۲، ص ۱۳۶).

سربازان سلطانی که غالب این نبرد بودند به تبریز رفتند، اما نتوانست در این شهر بماند. سلطان عثمانی که وسائلی به دست آمده از کاخ صفوی را که پیشاپیش فرستاده بود در ۲۳ رجب ۹۲۰ (۱۳ ایلول ۱۵۱۴) از تبریز خارج شد.

در حالی که در منابع صفوی درباره غنایم گرفته شده از کاخ سخنی نیآورده اند، اما اشاراتی در منابع عثمانی در این باره هست، باید بگوییم دو سند در این باره به دست ما رسیده است. آرشیو موزه کاخ توپقاپی، دفتر فارسی کوچکی به شماره د. ۱۰۷۳۴ TSMA و سندی به شماره ۰۹۶۰۸ TSMA در این باره اطلاعات ریز و مهم در اختیار ما می گذارد. محتوای آن شامل لیست وسائلی ضبط شده توسط سلیم از کاخ شاه اسماعیل در تبریز است.

در این باره مسأله مهم قابل تأمل دیگر این است که غنایم گرفته شده توسط لشکر عثمانی پس از جنگ، از وسائلی که در تبریز به دست آمده جداست. غنایم به دست آمده توسط سربازان در میدان جنگ که در منابع موجود یاد شده با وسائلی که از کاخ شاه در تبریز به دست آمده و برای میری (میری: مال سلطان یعنی به نام سلطان قید شده) قید شده با یکدیگر درآمیخته شده است.

وقتی در ظهر روز ۲ رجب سپاه قزلباش عقب نشینی کرد سلیم در ابتدا آن را یک فریب تلقی کرد، و لذا به تعقیب آنان نپرداخت؛ و حتی دستور داد تا به اموال و غنایم برجای مانده نزدیک نشوند. وقتی شب شد و سلطان دریافت که قزلباشان قطعاً شکست خورده و رفته اند، دستور یغمای آنچه در میدان جنگ از شتر و قاطر با بار از قزلباش برجای مانده بود، را داد. سربازان عثمانی تا صبح مشغول غارت بودند. «چادرهای مزین به طلا و نقره و پر از کیسه های جواهر بود و نیز جام ها و قدح ها و شمشیرهای مرصع و کمربندی طلا و نقره، تاج‌ها و لباسها و کمربندهای زنانه از طلا و زین های یک از یک زیباتر، لباسهای ابریشمین، پارچه‌هایی از انواع و اقسام از اصفهان و کاشان و نیز اسب های عربی و شترها و مانند آن فراوان» از چیزهایی بود که آنان به دست آوردند. (جلال زاده، مصطفی، سلیم نامه، به کوشش احمد اغور و مصطفی جوخه دار، آنکارا، ۱۹۹۰، ص ۱۵۳ - ۱۵۳). یک قسمت از منابع ارزشمند برای سلطان سلیم جدا شد و باقی مانده میان سربازان تقسیم شد. این غارت در میدان نبرد توسط شکر ی بدلیسی مورخ در سلیم نامه چنین

وصف شده است:

«در آن جا وسائل زیادی غارت شد، آنچنان که دشمن را به قطعه ای نان محتاج کردند. طشت ها پر از طلا و دیگر سنگ های قیمتی بود. چادرها، اتاقها، خیمه ها، خرگاه ها و سایبان ها بیشمار و سزاوار بهشت بود. در هر کجا قالیچه های قیمتی پهن شده بود. خزائن و طلا بار الاغها بود و خزائن چندان پر شد که از آنها سرریز شد. خلعت ها، جوشن ها، زره ها و کلاه خودهای فراوان غارت شد. فقیران چالدران ثروتمند شدند». (شکر بدلیسی، سلیم نامه، به کوشش مصطفی ارغون شاه، قیصریه، ۱۹۹۷، ص ۱۸۰)

خواجه سعدالدین افندی که از مورخان بعدی است، شبیه همان مطالب را درباره غنایم گفته است: «آن شب مسعود غازیان نخواستیده و مشغول گردآوری غنایم بودند. مقدار زیادی پارچه های قیمتی، و اموال و وسائل بیشمار رسید. طلا و نقره ها با سپرها تقسیم می شد و همه از آن سهمی بردند. انواع طلا و نقره را گرد آورده و غارت کردند و دشمن را به نانی محتاج ساختند. خنجرها، شمشیرهای مرصع، زین های قیمتی، وسائل، چادرها، اتاقها، خرگاه ها، قالی ها و نمدها به دست غازیان رسید. خزائن ذی قیمت و وسائل نفیس شاهی که لایق پادشاه بود، به خزینه سلطنت و دفتر خاقانی منتقل شد و توسط کاتبان فهرست شد. پارچه های منقوش و مزین شاه گمراه که مشاهدان از آن حیرت کرده و اتاق اطلسی که عقل از سر بینندگان از سر می پراند، توسط میری ضبط گردید. اسب های زیبا را به آخور خاص بستند.» (خواجه سعد الدین افندی، تاج التواریخ، ج ۱، استانبول، ۱۸۶۲، ص ۲۷۸).

اشاره شد که مورخان عثمانی پس از جنگ چالدران، از بردن برخی از اشیاء ارزشمند به خدمت سلطان سلیم یاد کرده‌اند (ادریس بدلیسی، سلیم شاه نامه، ح. قرلانقچ، آنکارا، ۲۰۰۱، ص ۱۸۶ - ۱۸۷؛ حیدر چلبی، روزنامه سی، داخل منشآت سلاطین، ص ۴۶۲؛ جلال زاده مصطفی سلیم نامه سی، ص ۱۵۲ - ۱۵۳؛ ادائی شیرازی، سلیم نامه سی، ص ۹۱ - ۹۲؛ ابن کمال، تواریخ آل عثمان، دفتر ۹، کتابخانه ملت، شماره ۲۹ علی امیری، تاریخ؛ برگ ۵۷ آ). اما باید همین جا توضیح داد که این منابع درباره اموالی که توسط دفتر کاتبان خاقانی ضبط و ثبت شده است، آنها را به عنوان غنایمی که پس از جنگ یغما شد یاد کرده‌اند. برای مثال آنچه توسط خواجه سعد الدین به عنوان غنایم در میدان گرفته شده گزارش شده، همانهاست که توسط کاتبان قید و ثبت شده است. در این باره این داده ها، پرسشهایی مطرح می شود. آیا غنایمی که در میدان جنگ چالدران به دست آمده با غنایمی که از کاخ شاهی از تبریز به دست آمده در یک دفتر قید شده است؟ بیشتر غنایمی که مورخان از آنها به عنوان یغما شده از میدان نبرد یاد کرده اند شبیه غنایمی است که بنابر ثبت دفتر از کاخ شاهی گرفته شده است. در حال حاضر که ما فقط لیست غنایم اخذ شده از کاخ شاهی را داریم تشخیص تفکیک میان اموال میدان نبرد با کاخ شاهی دشوار است. این در حالی است که هیچ منبع صفوی به هیچ روی از اموال به غارت رفته در میدان نبرد یاد نکرده‌اند. تنها از رفتن شاه و عقب نشینی او به درگزین، و آمدن سلیم به تبریز و گذراندن هشت روز در آنجا و مجبور شدن به بازگشت را یاد می کنند. (غیاث الدین خواند میر، تاریخ حبیب السبیر، به کوشش محمد دبیر سیاقی، تهران ۱۳۶۲، ج ۴، ص ۵۴۵ - ۵۴۸؛ امیر محمود خواند میر، تاریخ شاه اسماعیل و شاه طهماسب، به کوشش محمد علی جراحی، تهران،

۱۳۷۰، ص ۸۵ - ۸۶؛ بوداق منشی قزوینی، جواهر الاخبار، به کوشش محسن بهرام نژاد، تهران، ۲۰۰۰، ص ۱۳۴ - ۱۳۶؛ عبدی بیک شیرازی، تکمله الاخبار، تاریخ صفوی از آغاز تا ۹۷۸ (۱۵۷۰) به کوشش عبدالحسین نوایی، تهران، ۱۳۶۹، ص ۵۴ - ۵۵؛ قاضی احمد غفاری، تاریخ جهان آراء، به کوشش مجتبی مینوی، تهران، ۱۳۴۳، ص ۲۷۷؛ حسن بیک روملو، احسن التواریخ، به کوشش ج.ن. سدون، انستیتوی اورینتال بارودا، ۱۹۳۱-۱۹۳۴، ص ۱۴۳ - ۱۴۹؛ خورشاه، تاریخ ایلچی نظام شاه، کتابخانه ملت، نسخه شماره ۷۵۶، برگ ۴۳ آ - ۴۵ آ).

برخی از مورخان ایرانی برآنند که درباره این یغماها افراط شده است. حجازی فر می نویسد: شاه اسماعیل از روی زهد، اموال قابل ملاحظه ای نداشت، اما «شاعر» و مورخان متعصب عثمانی برای جلب توجه سلطان سلیم درباره این یغما مبالغه کرده اند. (هاشم حجازی فر، شاه اسماعیل اول و جنگ چالدران، با مقدمه محمد اسماعیل رضوانی، تهران، ۱۳۷۴، ص ۱۲۶).

نصر الله فلسفی هم درباره غنایم به دست آمده پس از نبرد و تقسیم آن میان سربازان مطالبی را آورده و این که سلطان سلیم تنها به گرفتن علم‌های ایران اشاره کرده است. (فلسفی، ص ۱۱۱). به نظر می رسد به رغم عدم اشاره به غنایم در منابع صفوی و مبالغه مورخان عثمانی در این باره، هرچه بوده لشکر عثمانی، اموال و وسائلی که توسط شترها و قاطرهای متعلق به شاه و امرای قزلباش حمل می شد، به یغما برده و غنایم قابل ذکری را در اختیار گرفتند.

سلطان سلیم به همراه سپاهیان پس از دو روز اقامت در چالدران روز ۹ رجب (۳۰ اگوست روز پنج شنبه) به شهر خوی رسید. در آنجا دفتر دار پیرپاشای چلی و دقایقین اغلو احمد پاشا را برای کشتن سواران قزلباشان عقب مانده و گرفتن اموالشان و نیز ضبط و ثبت اموال و خزائن شاه و نیز برای تهیه مقدمات جهت ورودش به تبریز به همراه پانصد ییچری به تبریز فرستاد. (برای شمار بینی چری ها بنگرید: ف. امه جن، ص ۱۴۶، پاورقی ۳۱۴). ادریس بدلیسی که آن منطقه و اهالی آن ناحیه را به خوبی می شناخت و مدتها در کاخ آق قویونلو سکونت داشت، به دستور شاه سلیم، به گروه یاد شده پیوست. پیش از آن که شاه اسماعیل به چالدران برود برای مقابله با هر نوع حادثه احتمالی برای حفظ تبریز و خزاین پشت سر، حلوچی اوغلو حسین بیک را گماشته بود. شخص اخیر، وقتی متوجه آمدن سلطان به این ناحیه شد در تردید افتاده، و برای تأیید آن خبرچینانی را به راه فرستاد. زمانی که حسین بیک والی از طریق خبرچینانش فهمید که احمد پاشا به این سمت می آید، خزاین و اموالی را که شاه برای حفاظت به او سپرده بود، آنچه را توانست برداشت و از تبریز رفت. (فلسفی، ص ۱۰۹؛ تاج التواریخ، ص ۲۷۹؛ جلال زاده مصطفی سلیم نامه، ص ۱۵۲؛ شگری بدلیسی، سلیم نامه، ص ۱۸۰).

ادریس بدلیسی مورخ که خود همراه این گروه به تبریز رفته است درباره این رویداد می نویسد: بنده از دره خوی تا به اردوگاه مرند با وزرا به طرف تبریز رفتم. شب جمعه وارد شدیم. آنچه از افرادی که آمدند شنیدم این بود که دشمنان شکست خورده و باقی مانده لشکر به ویژه حسین بیک حلوچی که مدتی والی تبریز هم بوده، در انتظار جمع آوری اموال بسر می برده و در این که سلیم به بلاد خود باز خواهد گشت یا

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

به تبریز خواهد آمد در تردید بوده و میان ترس و امید قرار داشت. (سلیم نامه، ص ۱۹۶). جستجوی در منابعی که در این باره مطالبی دارند می‌تواند نشان دهد که شاه اسماعیل یک قسمت از خزاین را به همراه خود به چالدران آورده است، قسمت دیگر هم در تبریز گذاشته و آنها را به حسین بیک واگذار کرده تا از آنها مراقبت کند. سلیم ۱۶ رجب (۶ ایلول روز چهارشنبه) وارد تبریز شد و لشکریان را از غارت شهر منع کرد. لشکر سلطان که در میدان نبرد برای یغما مجاز بود این بار در تبریز این اجازه را به دست نیاورد. بدین ترتیب خزائن شاهان گذشته که اکنون در اختیار شاه اسماعیل قرار گرفته بود (فرانسیسکو رومانو از تجار ونیزی تبریز می‌گوید که وقتی شاه اسماعیل مراد خان پسر سلطان یعقوب را شکست داد خیمه و خرگاه و اسب و غنایم فراوانی را به دست آورد؛ سپس به تبریز آمد و برای این پیروزی در کاخ هشت‌بهشت جشنی برپا کرد. بنگرید: سفرنامه های ونیزیان در ایران، ترجمه منوچهر امیری، ۱۳۴۹، تهران، ص ۴۱۳)، سلیم را سحر کرده و در تلاش بود تا پیش از آن که فرصت از دست برود، دستور داد «برمانده از جهان‌شاه، ابوسعید، اوزون حسن، سلطان یعقوب، که اکنون در دست اردبیل اوغلو (شاه اسماعیل) است، خزائن، سلاح‌ها، سنگ‌های قیمتی، جواهرات، انواع و اقسام پارچه ها، طلاجات و نقره‌جات، آلات و اسباب، خیمه و خرگاه، چتر و سایبان، اسب های تازی، شیرها، فیله‌ها، قاطرها، ببرها، قالی های ابریشم و دیگر وسائل گردآوری شده» توسط دیوانش عرض و ثبت شود. (شکری بدلیسی، سلیم نامه، ص ۱۸۴؛ لطفی پاشا، تواریخ آل عثمان، ص ۲۳۷).

اما باید توجه داشت که خزائن با ارزش شاه، مدت‌ها قبل از تبریز خارج شده بود. در کاخ شاهی تبریز تنها بخشی از جواهرات و سنگ‌های قیمتی و اندکی سلاح باقی مانده بود. (صلاح الدین تسلی، یاووز سلطان سلیم، آنکارا، ۱۹۶۹، ص ۶۹). وسائل شاه که در کاخ بزرگی به نام هشت‌بهشت^۱ واقع در درون باغی بود که برای رفتن به آن باید از دروازه ای که در شرق میدان صاحب آباد قرار داشت و از تبریز با یک نهر جدا شده بود، می‌باید عبور کرد، نگهداری می‌شد. وسائل موجود کاخ در ۱۲ رجب ۹۲۰ (۲ ایلول ۱۵۱۴) به دستور سلطان شروع به ثبت و ضبط شد. (لطفی پاشا، تواریخ آل عثمان، ص ۲۳۷؛ شکری بدلیسی، سلیم نامه، ص ۱۸۴). برای این کار قاپوچی باشی احمد بیک مسوولیت یافت. (فلسفی، ص ۱۱۲).

زمانی شاه اسماعیل در سال ۱۵۰۷ وقتی به جنگ علاءالدوله می‌رفت تاجر وندیکی فرانسیسکو رومانو

۱. جوان ماریا انجللو در سفرنامه خود می‌نویسد: شاه اسماعیل در کاخ هشت‌بهشت که اندکی بیرون از تبریز است و توسط سلطان حسن بیک ساخته شده زندگی می‌کند. ساختن این بنای هشت‌بهشت که سیاح وندیکی هم در سفرنامه اش از آن یاد کرده است، از زمان سلطان حسن آغاز و در زمان سلطان یعقوب به پایان رسید. بنگرید: سفرنامه ونیزیان در ایران، ص ۳۱۸. تاجر وندیکی فرانسیسکو رومانو در یادداشت های سفرش گوید که این کاخ در زمان اوزون حسن ساخته شده اما این کاخ آنچنان که تاجر وندیکی یاد آورد شده، چندان مشخص نیست. بنگرید: اوزن حسن شیخ جنید، ص ۵۹. بنای کاخ هشت‌بهشت که توسط اوزون حسن آغاز شد، بر اساس نوشته فضل الله مورخ درباری در زمان یعقوب در سال ۸۹۱ (۱۴۸۶) به اتمام رسید. بنگرید: فضل الله بن روزبهان خنجی اصفهانی، تاریخ عالم آرای امینی، جان وود، ۱۹۹۲، لندن، ص ۲۲۶.

که در ارزنجان نزد شاه بود، همین طور در شروان و در تبریز هم مدت طولانی مانده بود، (تاکنون این تاجر ونیزی شناخته شده نبود، اما اکنون در سایه تحقیقات جدید معلوم شده است که وی فرانسیسکو رومانو بوده است برای اطلاعات بیشتر بنگرید:

Jean-pierre Aubin, *Chroniques persanes et relations italiennes, Notes sur les sources narratives du regne de Shah Esmail Ier*, *Studia Iranica*, 24, (1995), 247 – 259).

وی کاخ هشت بهشت را در سفرنامه خود به تفصیل چنین شرح داده است: هرچند که پادشاهان سلف او بسیاری کاخهای بزرگ و زیبا در آن شهر ساخته‌اند، ولی هیچ یک طرف نسبت با کاخ حسن بیگ نیست، و این قصر بمراتب از همه آنها بهتر است. کاخ حسن بیگ چنان باشکوه است که تاکنون در ایران همانندی نداشته است. کاخ را در مرکز باغی بزرگ و زیبا نزدیک شهر ساخته‌اند که فقط نهری در سمت شمال قصر و شهر را از همدیگر جدا می‌کند.

این کاخ را به زبان فارسی «هشت بهشت» خوانند که در زبان ما به معنی «هشت بخش» است زیرا هشت قسمت شده است. ... در مدخل هر اتاقی یک اتاق انتظار ساخته‌اند ... نقشهای اژدها را چنان خوب ساخته و پرداخته‌اند که می‌پنداری جان دارند. در درون کاخ بر سقف تالار بزرگ با سیم و زر و لاجورد منظره جنگهای ایران را با بیگانگان - که سالها پیش از این روی داده است - نقش کرده‌اند؛ همچنین تصویر گروهی از سفیران را می‌توان دید که از عثمانی به تبریز آمده و به پیشگاه حسن بیگ بار یافته بوده‌اند - با متن تقاضاها و جوابهایی که اوزون حسن به ایشان داده بوده است - این مطالب را به خط فارسی نوشته‌اند.

تصویر شکارگاه حسن بیگ را نیز در حالی می‌توان دید که بسیاری از امیران درگاه

ملترم رکابش هستند - همه بر اسب سوارند با تازی و شاهین. همچنین بسیاری از جانوران مانند فیل و کرگدن را که همه حکایت از ماجراهایی می‌کند که بر وی گذشته است. سقف تالار بزرگ با لاجورد و آب‌طلا به صورتی بسیار زیبا آراسته شده است. نقوش را چنان زیبا کشیده‌اند که چون تصاویر آدمیان زنده می‌نمایند. بر کف تالار فرش باشکوهی گسترده‌اند که ظاهراً از ابریشم است و به سبک ایرانی، دارای طرحهای زیباست. این فرش گرد است و درست به اندازه کف تالار. اتاقهای دیگر نیز مفروش است. به مسافت پرتاب تیری از کاخ، حرمسرای یک طبقه‌ای دیده می‌شود که از بس بزرگ است، هزار زن براحتی می‌توانند در اتاقهای گوناگون آن بسر برند. از جمله اتاقها، اتاقی است به شکل تالار که دیوارهایش را همه زرنگار کرده و با گچ‌بری آراسته‌اند و چون زمرد و بسیاری رنگهای دیگر می‌نماید. سقف این تالار را با زر و لاجورد به شیوه‌ای عالی تزیین شده است و بر آنها حروف و نشانه‌های بسیاری از مروارید با طرحهای بسیار زیبا نگاشته‌اند. از میان این تالار جویی از آب زلال روان است که پهنایش یک ذراع و ژرفایش نیز همین قدر است. در یک سوی این حرمسرا تابستانگاهی است به بزرگی چهار یارد مربع که آن را با مینا و طلا و لاجورد با طرحهایی که دیدنش براستی شگفت‌انگیز است آراسته‌اند. در اینجا شاهبانو با دوشیزگان ندیم خود بنا بر رسمی که ایرانیان دارند به سوزن‌دوزی سرگرم است. (سفرنامه ونیزیان در ایران، ص ۴۱۴ - ۴۱۷).

گزارش مربوطه از سیاحت تاجران ونیزی درباره اطلاعات تفصیلی مربوط به کاخ شاه به موضوع اموال

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

و انواع آنها مربوط شده و ما را روشن می کند.

سلطان سلیم که هشت روز در تبریز ماند کاخ هشت بهشت را گشت، میوه‌های پیروزی را چید و باقی مانده اشیاء با ارزش شاه اسماعیل را که شامل جواهرات نیز می شد برداشت (پارسا دوست، ص ۴۹۱). نزدیک بودن زمستان، کمبود علوفه، و نارضایتی سربازان، سلطان را وادار به بازگشت کرد. نخستین گروهی از مردم تبریز که به استانبول منتقل شدند، شامل شعرا، نقاشان، ادیبان، زرگران، صحافان و قالی بافان شامل صنعتگرانی در حدود یک هزار نفر به همراه تجار ثروتمند شهر و شماری از نظامیان عثمانی (که بهش عزاب Azab می‌گفتند) در ۲۲ رجب ۹۲۰ (۱۲ ایلول) به استانبول رفتند.

خزائن ضبط شده از میدان جنگ و وسائل با ارزش بدست آمده در تبریز به همراه فیلهای ضبط شده از آخور شاه، با همین گروه به استانبول فرستاده شد. سه روز بعد سلطان با باقی مانده سربازان از تبریز عزیمت کرده از مرند، زوز، و نخجوان به آناتولی رفتند. (فلسفی، ص ۱۱۵، پارسا دوست، ص ۱۵۰). در برخی از منابع از روز ۱۷ رجب به عنوان روز ضبط اموال یاد شده است، اما این تاریخ دفتری که در اختیار ماست، سازگار نیست. بر اساس آنچه در این دفتر آمده، ضبط اموال در ۱۲ رجب شروع شده است. (T.S.M.A.D. ۱۰۷۳۴). با این حال شمارش اموال و ضبط آنها روز ۱۲ به اتمام نرسیده و حتی روز ۱۸ رجب نیز همچنان از ضبط برخی از وسائل یاد شده است. معلوم می شود که هرچه یافت می شده به تدریج قید می شده است.

دو برگه ای که در سند ذکر شده با حروف فارسی و اعداد سیاقی نوشته شده قید شده است که وسائل متعلق به شاه بوده است یا بیگ ها. اسم صاحب آمده و زیر آن نام وسائل وی آمده است. بدین ترتیب روشن می شود که وسائل بدست آمده در کاخ شاهی، تنها متعلق به شاه اسماعیل نبوده و به جز او، از افراد زیر هم بوده است: عربگیرلو، رکابدار، مهتر شاه قلی، مهر شاره، شاملو لله حسین بیگ، نجم بیگ، خوش اندام بیگ، استاجلو محمد حاکم دیاربکر، سید حسن بیگ، یاشلیق بیگ، شاه منصور بیگ، یوسف بیگ وارسق، چایان سلطان استاجلو، سلطان احمد استاجلو، روملو دیو علی بیگ، عیسی بیگ موصلولو، و علی حیدر بیگ. اینان از بزرگان و میران قزلباش بودند که وسائل آنان نیز شمارش و در دفتر قید شده است. برخی از وسائل امیران قزلباش از سوی کسانی واگذار شده است. برای نمونه وسائل عربگیرلو، رکابدار و مهتر شاه قلی از طرف یکی از زرگرهای خواجه کیچی بیگ، وسائل دیو علی بیگ روملو از طرف تنگری ویرن آقا و وسائل مهر شاره از طرف خواند خواجه تسلیم شده است.

استادان: میرک، مقصود علی ولدی خدابخش، درویش علی زرنشانی، خان علی خراسانی زردوز، خواجه کیچی بیگ، خاتون بیگی زردوزه، استاد خاتون زردوزه، عزیز پاشا زردوزه، بهاء‌الدین علی زردوز، مجد پاشا زردوزه، حبیب سلطان زردوزه، از زرگرا، و استادان شاه قلی، حسین رومی، شاه محمد، حسین، شمس‌الدین علی، علی خان (رئیس جماعت نقاشان)، خواجه بیگ از نقاشان، و استادان: سید قطب‌الدین حیدر، خودعلی، خواجه حافظ خراسانی سپردوز، محمد جان کوفتگر، از اسلحه سازان [جبه چیان]، و خود خیاط، حسین، عبدالصمد از خیاطان، و استاد یعقوب از مسگران، و نیز کدخدای تیرگران و کسان دیگر از ارباب کار و هنر

که ابزارهایی از شاه و دیگر امرا در اختیار داشتند، به تصرف درآمد. به این فهرست اموال دیگری هم ضمیمه شده و آن‌ها اموال و وسائلی است که از شاهسوار اوغلو علی بیک گرفته شده است. در پایان نام گروه‌های صاحب فن و هنر مانند زرنشانیان (زرگران) سپر سازان، کاردگران، حکاکان، خیمه دوزان، زردوزان، عتابی (باقان) عتابی؛ نوع پارچه موج دار (، جلد سازان، قنادان، نی زنان، خطبا، نقاشان که به استانبول برده شدند، یاد شده است. (برای اهل حرف که یاووز سلطان سلیم از تبریز به استانبول کوچاند بنگرید به جدول دوم در همین مقاله. در این لیست تنها بخشی از اهل حرف یاد شده است. شمار این هنرمندان و اهل حرف یک هزار نفر بوده است. بنگرید: امجن، ص ۱۵۰؛ و نیز سند شماره T.S.M.A.D.۰۹۷۸۴ و برگه دیگر در همانجا که اسامی اهل حرف که در شمار کوچندگان بوده قید شده است).

همان طور که گذشت، بر اساس برخی از منابع، بخشی از خزائن شاه همراه حسین بیک والی تبریز از این شهر دور شد. چنان که باید شاه قیمتی‌ترین خزائن را همراهش به چالدران برده باشد. زیرا در برخی از منابع جدید عثمانی، از غارت جواهرات در چالدران نیز سخن گفته شده است. (فروخ ملکزاده، ظرف منسوب به شاه اسماعیل صفوی در موزه توپقاپی سرای استانبول، مجله بررسی‌های تاریخی، سال ۶، ش ۳، تهران، ۱۳۵۰ ص ۱۰۹).

سیاح ونیزی جوان ماریو انجللو آگاهی‌های متفاوتی داده است. وی که درباره نبرد چالدران اطلاعات مهمی به دست می‌دهد می‌گوید که سلیم بعد از پیروزی به خوی آمد. زمانی که تاجلو خانم زن شاه اسماعیل این خبر را شنید، خزائن را برداشته همراه خود به قزوین برد. (سفرنامه ونیزیان در ایران، سفرنامه جوان ماریو انجللو، ص ۳۳۰). باید سخن این سیاح ونیزی درست باشد؛ زیرا فهرست‌های اموال موجود که در اختیار ما هست، چیزی از طلا و جواهرات در آنها وجود ندارد.

بنابراین به جز بخشی از وسائل که به چالدران آورده شده، باقی مانده باید به قزوین برده شده باشد. هرچه هست، این وسائل در آخرین لحظات، توسط والی تبریز از یغما نجات یافته و به منطقه ای امن‌تر در سمت قزوین برده شده است. بدین ترتیب به خزائن شاه اسماعیل آسیبی نرسیده است. (در این باره دیدگاه‌های متفاوتی وجود دارد برای نمونه در مقاله مربوط به سفر یاووز سلطان سلیم به ایران که ش. تکین داق نوشته شده، آمده است که خزائن با ارزش شاه اسماعیل در کاخ تبریز به تصرف درآمده است، اما همان طور که در بالا گفته شد، خزائن به جای امنی انتقال یافته است. به جز این، باید توجه داشت در میان خزائنی که برای میری قید شده چیزی از خزائن کاخ شاهی تبریز وجود ندارد. بنگرید: ش. تکین داق، سفر ایران یاووز سلطان سلیم بر اساس وثائق و منابع تازه یافت شده، مجله تاریخ، شماره ۲۲، استانبول، ۱۹۶۸، ص ۷۲). بر اساس مطلبی در سند شماره T.S.M.A.D.۱۰۷۳۴ آمده این یادآوری را می‌کند که نخ‌های ابریشم موجود در مهتر خانه شاهی و نیز ستون‌های) ستون چوبی(سایبان اطلس که از نقره بوده به دلیل این که در خزینه بوده، گرفته نشده است. بنابراین اموال و اشیائی که در کاخ شاهی بوده عبارت از چه چیز بوده است؟ به نظر می‌رسد این اموال توسط حسین بیک والی در صندوق‌هایی گذاشته شده بوده و تنها با ارزش‌ترین آنها از تبریز بیرون برده شده است. بیشتر وسائلی که برجای مانده و فهرست شده است، به دلیل این که معمولاً

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

اشیاء ناقصی بوده برای تکمیل به ارباب فن مربوطه تحویل داده است.

اشیاء و اموالی که میری شده و در صندوق های موجود متعلق به شاه و امیران قزلباش بوده و در دفتر T.S.M.A.D. ۱۰۷۳۴ قید شده است، به طور کلی عبارت است از:

دفتر اسباب شاه اسماعیل که در سرای هشت بهشت و مهترخانه و در ذمم استادان و غیرهم یافته:

۱۲ رجب ۹۲۰ در سرای هشت بهشت

عَن [از] انواع چینی اسکوره های فغفوری بزرگ و کوچک: ۶۵ صحن های بزرگ ۱۰ قطعه) صحن: یعنی بشقاب بزرگ: (دو سفید چهار خاکستری چهار زیتونی. طبق های کوچک خاکستر و سفید: ۱۷. بادیه: ۲ قطعه. قرابه: ۱۱ کله اش با نقره و مع قاپاق زرنشان: سه، هشت قطعه ساده. نرگس دان: ۳ قطعه. آفتابه: ۳ عدد، سفید با غلاف ۱ خاکستری ۲. هونی: ۱. پیاله آبگینه: ۱. آبگینه کارماهه مَع قفل، و در اندرون آبگینه مقفل و بیضا آویزه. (توضیح مترجم ترکی: آبگینه که داخل آن سنگ آویزه کریستال هست): یک عدد. دو صندوق عن [از] چوب صندل، اندرونش پر فریسا نهاده. چوب دندان برنج و سفید: سه حمل (بار اسب، تقریباً یک صد و پنجاه تا دویست کیلو گرم). کرسی با پوشش جوقای قرمز: یک عدد. پاره های دندان شیر ماهی: ۴۲ قطعه. سه صندوق نمک. طشت مسی: ۲ عدد. سینی مسی: ۴ عدد. هاون مرمر: ۱ عدد. در اندرون یک صندوق کوزه ها با مربای خرما ۵۳ عدد. در اندرون یک صندوق یک کیسه خرما ی بغدادی. دو کیسه مویز سرخ. در یک صندوق یک کیسه سنج

خرمای پیچیده یک حمل. تیشیک منقش عن مس: ۱۷ قطعه (۴ قطعه عن مقوا و ۱۳ قطعه عن چوب). پای تخت برنج: یک قطعه. غلاف های اسکوره و طبق معطل: ۲۷ عدد. قالیچه بزرگ: ۲ قطعه. دو باب اطاق [چادر] ۱ منقش و مستعمل و ۱ سفید و ساده. خیمه کهنه منقش با تاجر یک باب. مطبخچه کهنه عن کرباس: ۱. تاجری خیمه: ۲. چادر: ۲ عدد (تجری). دو صندوق تیرکش. روغن شیر در یک جعبه. خورچین کهنه بلغاری. کیسه ها با ادویه. رحله شکسته: ۱. شطرجی کبیر در ظرف اسکوره نهاده. تحفه مصور: ۳. تحفه عن قالب عنبر. دفتر های کهنه.

عَن جماعت زرگران

عَن ید استاد میرک زرگر:

زنجیر نقره برای آویختن قندیل: ۴. شمشیر چرمی با غلاف بی قبضه و بی نیام: ۳ قبضه. غلام های روان: حسین قلی چرکس و شاه قلی چرکس.

عَن ید استاد احمد زرکش با معرفت عزیز پاشا

یک نفر غلام

عَن ید استاد مقصود علی ولد خدابخش زرگر به معرفت بالی بیک سرغربای کهنه:

عنبرینه با زر کارش ناتمام: ۱. بند قطاس زر مَع طوق های تمام: ۳. پان زهر حیوانی: ۳. انگله [دکمه] زر کارش ناتمام: ۱۲. انگله های مرصع ۳۲ دانه (هیجده دانه بزرگ، ۱۴ دانه کوچک). در یک قوطی فیروزه ها، یاقوت های خورده و دو دانه الماس خورده مع خورده مروارید. خنجر زرنشان با دسته یشم زرنشان: ۱

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

قبضه. دسته کارد ناتراشیده عن دندان شیر ماهی: ۵. دسته کارد عن دندان شیر ماهی با غلاف ۲. مقرض زرنشان با غلاف: ۱. شاخ مار با زر: ۱. خنجر زر نشان با دسته یشم ساده: ۱. دسته کارد عن کهربا: ۴. دسته کارد عن مهره زردی: ۴. چنقرق [زنگوله] های باز عن برنج مطالا. در یک کیسه پیروزه های خام ناتراشیده و خورده زرگری. بازرو بند زر: ۱. طوق عن زر: ۱. کله قطاس عن نقره: ۱. وصله یشم: ۱. پیاله بابا غوری: ۱. لوله بازوبند عن یشم: ۱. وصله بلور: ۴. وصله لاجورد: ۱. سر قطاس عن پولاد زرنشان: ۱. سر قطاس عن نقره: ۱. قاشق کهربا، کنارش با زر: ۱. شمسه عن صدف زرنشان: ۱. زه گیر عن دندان شیر ماهی: ۱. انگشترها عن نقره با زرنشان: ۶. میان بند نقره: ۱. پاره زنجیر: ۱. لوحه نقره: ۱. در اندرون کیسه پیروزه های خام و تراشیده: ۸. بند. پیروزه های ناتراشیده: ۴ کیسه. سه انبان پر با فیروزه های ناتراشیده در یک هگبه: [ساک] با مهر. و صندوقچه یشم با زر بندی: ۱

عن ید استاد درویش علی زرنشانی

زر مثقالی ۳۰۰

انگله های (دکمه) نقره: ۲۱ دانه

نافه سپر عن پولاد کنارش مشبک مطالا قطعه.

کارد با دسته دندان شیر ماهی، زرنشان با غلاف، قطعه.

عن ید استاد خان علی خراسانی زردوز

پاره های چارقب [نوعی لباس مخصوص به پادشاهان ایران قدیم] سه چاک و چهار وصله و یک آستین

با کار فریسا و زر، ناتمام

دستوانه عن کودری [نوعی چرم] زر دوخته، ناتمام (بر عهده فرد ذکر شده است و وقتی تمام کرد بیاید

بیاورد).

جلد کتاب زردوخته، ناتمام: ۱

کنار برونجوک [نوعی روسری] مصور زردوخته، ناتمام.

پاره های اطلس در روی رسم شده.

عن ید مولانا فتح الله کاتب

کتاب شاهنامه مصور و مذهب ناتمام

عن ید خواجه کیچی بیک

دستمال های کسائی دوخته با قلاب دوز ناتمام: ۴ قطعه

میانه بند سفید چهار گز دوخته با قلاب دوز: ناتمام، قطعه

فریسا: ۷۵۰ عدد

در ذمت مذکور :

دستمال های کسائی برای دوختن داده: ۶ عدد

و میانه بند چار گزی: ۱

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

آمد در ۱۸ رجب ۹۲۰

عن ید خاتون بیگی زردوزه

چارقب سفید، زر دوخته، اسبابش مکمل، کارش ناتمام. ثوب.

عن ید استاد خاتون زردوزه

تاج زر دوخته، بعضی تمام و بعضی ناتمام: ۱۰ قطعه

چارقب نارنجی عن اطلس، دوخته، با فریسی دامن، ناتمام، ثوب.

پاچه زیر جامه زردوخته نیم کاره زنانه: ۲ قطعه.

عن ید عزیز پاشای زردوزه

گرده بالین عن اطلس قرمز زردوخته سه پاره.

روی لحاف عن کرباس دوخته با حریر: ۲ قطعه.

نیم تنه عن کرباس با نقش خیال، ناتمام. قطعه.

کنیزک های زردوزه شش نفر (امانت نهاده در عزیز پاشای مذکور)

دستمال های برونجک با قلاب دوز دوخته ناتمام: ۱۴ قطعه.

عن ید بهاءالدین علی زردوز

بالش عن اطلس فرنگی زردوخته نیم کاره، قطعه.

چارقب عن اطلس سیاه یزدی زردوخته، ناتمام. ثوب.

چارقب عن اطلس سبز یزدی، ناتمام، ثوب.

چارقب عن اطلس عالی یزدی، زردوخته، ناتمام. ثوب.

چارقب عن اطلس آسمانی یزدی، زردوخته، ناتمام. ثوب.

چارقب عن اطلس توتکی ساده در روی، رسم شده، ناتمام. ثوب.

عن ید مجید پاشای زردوزه

صفره بلغاری زر دوخته، ناتمام، قطعه.

قطیفه سیاه فرنگی ساده برای دوختن صفره، دو قطعه.

یاقلیق [نوعی دستمال بزرگ] عن برونجک زر دوخته، ناتمام، ۱.

پاره بلغاری: ۱

عن ید حبیبه سلطان زردوزه

دامن زین عن قطیفه فرنگی سیاه با زر دوخته: ۴ قطعه.

قاش زین عن قطیفه فرنگی سیاه زردوخته ناتمام: قاش پیش: ۱، قاش پس: ۱

جماعت نقاشان

عن ید استاد شاه قلی

زین اسب ناتمام: ۲ قطعه: سبز منقش مصور ۱، صدف کاری منقش: ۱

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

عن ید استاد حسین رومی

زین اسب ناتمام، سبز منقش: ۱

عن ید استاد شاه محمود

زین اسب ناتمام، سبز منقش: ۱

عن ید استاد حسین

زین های اسب ناتمام: ۳ قطعه: توتکی منقش: ۱، لعل منقش: ۱، مذهب منقش: ۱

عن ید شمس الدین علی

زین های اسب ناتمام: ۳ قطعه: مائی منقش: ۱، چینی منقش: ۱، نقره پوش منقش: ۱

عن ید استاد علی خان

زین های اسب ناتمام، ۲ قطعه: مذهب منقش: ۱، چینی منقش: ۱

عن ید استاد خواجه بیک

زین اسب لعلی: قطعه

در ذمت علی خان سرجماعت نقاشان:

اطاق (خیمه) ۳ ناتمام: سفید ۱ باب، [اطاق سفید اتمام یافته، دو ماهه کار دارد]. سرخ ۱ باب [اطاق قرمز اتمام یافته، یک ماه کار دارد]. سبز ۱ [اطاق سبز اتمام یافته، یک ماه کار دارد].

جماعت جبه چیان

عن ید سید قطب الدین جبه‌ای

طولناها: ۱۱ عدد: خیاره کوفت: ۲، خیاره پولاد: ۱، خیاره ساده کوفدار: ۳، خیاره ساده: ۱، خیاره ساده چرمی: ۴، قولحاف عن آهنین، زرنشانی: زوج، ۱۲۴ قیه، ساک بند عن آهنین زرنشانی، زوج. زانو بند دوک دار، ۲ زوج. کجیمی جوشن نیم کاره، ساده و گلدار، ۴ قطعه، کجیم سوردار، مجمری مشکی صورت کاری، قطعه، غلاف توغولغا: ۱

عن ید استاد خود علی جبه‌ای

توغولغای پولاد: ۱، کجیم جوشن مکمل با کوفت: ۱، زانوبند عن آهنین، زوج. پوست پلنگ: ۱۳ قطعه.

عن ید خواجه حافظ خراسانی سیر دوز

سپرهای دو لایه عن حریر، ناتمام: ۹ قطعه. منقش ۵ قطعه، الوندی سفید سرخ، قطعه. قرمز ساده، قطعه. دستوری، قطعه. خاصه چرمی: قطعه.

عن ید استاد محمد خان کوفتگر

اوزنگی [رکاب] کوفتکاری: ۴ زوج. کام کوفتکاری مع خردواتش: ۲ زوج.

جماعت خیاط

عن ید استاد خود خیاط

دلآم‌های [نوعی لباس] مردانه عن تافته تبریزی: ۹ ثوب؛ جامه های زنانه: ۸ ثوب: عن تافته یک ثوب،

عن مثقالی سفید: ثوب.

عن ید حسین خیاط

جامه های تکه ناتمام، ۱۶ ثوب عن اطلس فرنگی ساده ۶ ثوب. قرمز: ۳ ثوب؛ بطانه ها عن تافته یزدی مشکى: ثوب. فستقی: ثوب، بطانه ها عن تافته قرمزی سرمه ای: ثوب. عن تافته تبریزی و شامی، ناتمام: ۱۰ ثوب. سفید با بطانه عن تافته قرمزی، ثوبان. نارنجی: ثوبان. سبز: ثوبان، با بطانه عن تافته سبز؛ آبره تکه: ثوبان. قرمزی عن تافته شامی: ثوبان. جامه فراهجه عن کمخای مذهب بنک یزدی با بطانه تافته قرمز، ناتمام، ثوب. جامه های مردانه: ۴ ثوب. دلامه ها عن کمخای سفید یزدی، ثوب. عن تافته قرمز یزدی: ثوب. عن تافته منقش یزدی: ثوب. عن تافته لیمونی یزدی: ثوب. جامه های زنانه ناتمام: ۳۱ ثوب. عن دارابی: ۶ ثوب. عن تافته سفید تبریزی: ثوب. عن تافته اردبیلی: ۱۹ ثوب. عن کرباس مثقالی کبود: ۴ ثوب. عن کمخای عالی خراسانی: ثوب.

عن ید عبدالصمد خیاط

جامه های دلاما های نیمه کاره ناتمام: ۶ ثوب. عن قطنی توتکی: ثوبان. عن بیرامی سفید: ثوب. عن قطنی الماسی: ثوب. عن قطنی آسمانی: ثوب. عن تافته لیمونی: ثوب. [این شش پاره لباس قفتان بر عهده خیاط مذکور می باشد و برای دوختن داده شده است] آمد در ۱۸ رجب ۹۲۰.
روی جامه ها عن دلاما: ۵ ثوب. سرمه ای: ثوب. فستقی: ثوب. مشکى: ثوب. آسمانی: ثوب. عن کرباس کبود: ثوب. جامه های دلاما تمام، دوخته های مردانه: ۳ ثوب. عن قطنی مشکى: ثوب. عن مثقالی سفید: ثوب. عن کرباس کبود: ثوب.

عن کدخدای تیرگران

تیرهای با پر بی پیکان: ۵۹۳۰ عدد. تیرهای بی پر عن چوب درخت راش: ۳۵۷ عدد. تیرهای شکار بی پر عن چوب درخت سپیدار: ۵۰۸ عدد. چوب های تیر ناتراشیده بر وجه تخمین: ۳۰۰۰ عدد.
وآن قدر سنگ تیر تیز کنی هست که به سه هزار تیر کفایت می کند و چهار کهنه صندوق نیز وجود دارد.

عن ید علی بیک ولد شهسوار میر لوای چیرمن در صندوق اول

تابوت: ۲ سرمه ای ۲، آسمانی: ۱. روی مندر [بالش]: ۲ قطعه. زرباف: ۱، کمخای ساده: ۱. پاره گری: ۱. صفره: ۳ قطعه، عن کرباس کبود با نقش حریر زرد: ۱، عن کرباس سفید با نقش حریر: ۲. شده قرمز: ۱ قطعه. دلاماهای مردانه کوچک عن قطنی: ۵ ثوب. اطلس ها: ۳ قطعه. قرمز: ۱، سفید: ۱، سرمه ای: ۱. نمد خراسانی سفید: ثوب. آبافت: ۲ قطعه. مثقالی: ۱، صوف: ۲ قد. قرمزی: ۱، سفید: ۱. بقچه عن کرباس مذهب بنک یزدی: ۱۱ قطعه. قطیفه رشته بورس: ۲ طاق. قطیفه منقش بورس: طاق. در اندرون بقچه عن کرباس سفید اطلس شامی: ۱۰ قطعه. ماله جوز رنگ: ۱. در اندرون بالین زربافت بعضی خردوات اطلس و کمخا و غیره. بطانه عن کرباس کبود: ۱. زین مع قابلمه عن نقره: ۱. شربتخانه: ۲ صندوق: در صندوق کوچک انگله (دکمه) زرین: ۱۲ دانه. حریر تابیده: یک مقدار. انگله قلاب دوزی: ۳ طاقم. در صندوق [بزرگ]: پوست

روباہ: ۲۲ بقچه. پوست سمور ۳ بقچه و قطعه. پوست و شق: ۲ دانہ. زرہ آهنین: یک ثوب. در اندرون صندوق دیگر: جامہ های متنوعه: ۱۱ ثوب. عن اطلس سفید زنانه: ۳ ثوب. عن کمخای یغمای زنانه: ۲ ثوب. عن کرباس زنانه: بقچه: ۱۲ قطعه. عن قطنی سفید زنانه: ثوب. عن سکر سفید: ۴ ثوب. عن تافته سرمه ای: ثوب. جامہ گل و شفتالو: ثوب. عن کمخای آل: ثوب. عن کرباس مثقالی مردانه: ۷ ثوب. عن تافته سیاه: ثوب. عن تافته آل: ثوب. چوقای قرمزی: پارہ. چوقای آسمانی: پارہ. غاشیہ عن قتیفہ مذهب سیاه: قطعه. صفرہ مقطعه: قطعه. متکا مقطعه: قطعه. بقچه آلاجه [نوعی پارچه ای است رنگارنگ]: ۱. در صندوق دیگر: پارہ های قتیفہ مذهب بورسہ و غیرہ. جامہ ها: ۳ ثوب. عن اطلس سرمایی شامی، ناتمام، ثوب. عن تافته قرمزی: ثوب. عن اطلس یزدی سبز ناتمام، ثوب. جامہ مشجرہ مع طلا: ثوب. بعض خردوات: پوست روباہ، بقچه، در صندوق نخود و پستہ. در صندوق: خردوات قطنی و بوری و غیرہ. قتیفہ قرمز رشتہ بورسہ: طاق. در اندرون صندوق دیگر بعض دلبند [روسری] و اسباب و بعضی بوغاسی و بیرامی، جملہ: ۶۷ قطعه. در اندرون صندوق دیگر: رنگ گل خشک شدہ و یک مقدار نشاستہ. در قوطی طبق عن چوب منقش: ۲ قطعه. در قوطی بزرگ قابلہ طلا: قطعه. در اندرون صندوق دیگر: قتیفہ سبز دوحوای فرنگی: پارہ. بطانہ کرباس کبود: ۱. بطانہ بیاض: ۱. اطلس سفید با پوست سنجاب: ثوب. جامہ عن قطنی قرمزی: ۱۲ ثوب. جامہ عن قطنی سبز مع بطانہ: ۱ ثوب. در کیسہ سفید با پوست سنجاب: ثوب. پوست روباہ: ۸ بقچه. در اندرون صندوق دیگر: پوست روباہ: ۴ بقچه. پوست خرگوش سفید: ۱ بقچه. پوست برہ: بقچه. پوست برہ کبود: پارہ. پارہ های بطانہ. پارہ های پوست روباہ. پوست سمور: یک بقچه. و دنبال های سمور. دستارها: ۱ حمل. در اندرون صندوق: پوست قاقم: یک بقچه. پوست روباہ جلقافا: ۶ بقچه. پوست سمور: ۲ بقچه. پارہ های پوست سمور: ۵ قطعه. پوست کرمون: ۱ بقچه. پوست و شق: ۷ دانہ. جامہ زنان عن اطلس آسمانی یزدی: ثوب. سر موزہ زنانه: زوج. در صندوق دیگر: کرباس اصفهانی: ۹۰ طاق. در اندرون صندوق دیگر: جامہ عن اطلس مشکی: ثوب. جامہ عن اطلس سرمایی مع پوستین جلقافا: ثوب. جامہ عن اطلس سیاه مع پوستین کرمون: ثوب. جامہ عن اطلس سیاه مع پوستین روباہ: ثوب. جامہ خارہ نارنجی مع پوستین روباہ: ثوب. جامہ تکله عن کمخای مذهب بنک یزدی: ۳ ثوب. آسمانی: ۱ ثوب. قرمزی: ۲ ثوب. جامہ عن کمخای مذهب بنک یزدی مع پوستین روباہ: ثوب. جامہ دلآمہ عن تافته گل و شفتالو مع پوستین کرمون: ثوب. جامہ دلآمہ عن بوغاسی [نوعی پارچه ای است کہ بہ عنوان لنت از ش استفاده می کردند] کبود مع پوستین کرمون: ثوب. جامہ دلآمہ عن تافته سرمه ای مع پوستین کرمون: ثوب. کرباس نعلبکی: طاق. دلبند [روسری]: ۱۳ طاق. بطانہ: قطعه. در اندرون صندوق دیگر کرباس اصفهانی: ۵۷ طاق. پارہ های کرباس: ۷ پارہ. جامہ های سفید عن مثقالی، ناتمام: ثوب.

عن ید خواجہ کیچی بیک اسباب و مهتر شاه قلی رکابی

اطاق سبز مکمل: ۱ باب. خیمہ کهنہ بی طناب: ۱ باب. قالی ها: ۳ قطعه. بزرگ: ۲، کهنہ کوچک: ۱. زین کوچکانه مع عتابی: ۱ قطعه. عتابی عن آلاجه مصری: ۱. گردہ بالین عن پارہ های اطلس دوخته: ۱. شرابہ مع نوبہای ابریشم: ۳ قطعه. صوف بی موج لالی: ۱ طاق. آینه پولاد: ۱ قطعه. پرده در: ۲ قطعه. عن

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

صوف قرمزی: ۱، عن پشم: ۱. صندوق خالی سیاه: ۱ زوج. زین پوش عن کمخای زربافت کهنه: ۱. جلنار عن جوقه زرد: ۱. بارپوش عن نمذ: ۱. یک مفرش عن جوقه آسمانی، خالی. در اندرون یک مفرش عن جوقه آسمانی: بالش عن قطیفه سبز با سیاه: ۱. لحاف عن قطیفه سبز با سیاه: ۱. بالش عن کرباس بی روی: ۱. چارشب عن آلاجه یزدی: ۱. صندوق خالی عن جوقه قرمزی: ۱ زوج. مجمر پولاد: ۱. قطاس حریر: ۲. منقل: ۱. طبق عن چوب: ۱. فریسا: ۱۰ دانه. دستوانه عن کرباس: ۵ دانه. پشه بندی [نوعی پرده ای که برای نگهداری از مگسها روی تخت‌خواب میپوشند] عن کرباس کتان سفید: ۱. پرده زیلی کهنه: ۱.

عن ید تنگری ویرن آغا عن اسباب دیو علی

کجیم های اسباب مکمل: ۴ قطعه. عن قطیفه سیاه و سبز با میخچه مروارید: ۳ قطعه. عن قطیفه آسمانی: ۱ قطعه. ساره های کجیم: ۳۴ پاره. زین نقاشی زرد با لجام: ۱ قطعه. پیکان تیر: ۷۴ عدد. افسارهای اسب: ۶ عدد پرنقی: [نوعی طوب کوچک] آهنین: ۱. طبق ها عن چوب: ۶ عدد. تبر کهنه: ۱۰ عدد. طبل باز کهنه: ۲. زره: ۱.

عن ید خواند خواجه عن اسباب مهر شماره عن مردمان شاه اسماعیل

جامه قطیفه مذهب بورس: ۱ ثوب. قطنی کاشی: ۴ طاق. کندگی: ۱۲۱ طاق. شمسه: قطعه. مندر کاشی: ۷ قطعه. مندر کاشی عن قطیفه: ۲ قطعه. بیرامی: ۲ قطعه. میان بند شیرپنیر: طاق. کرباس کاشانی: یک پاره. پاره بطانه: قطعه. پاره آلاجایی منزل آبادی: ۱. آلاجای دویری: ۳. دارایی: ۱ طاق. مندر کاشی: ۴ طاق. موش دندان: ۱ طاق. صندل باف: ۴ طاق. دلبند: ۲ طاق. پاره های تافته مشکی. پاره قطنی. فوطای سرخ حمام. فراهه عن جوقه قرمز: ثوب. بلغاری: زوج. کرباسی کووینه. هونی: قطعه. طاس: قطعه. کفچه و کفگیر: دو قطعه. تبسی [سینی]: ۳ قطعه. جراف: قطعه. کرباس خون پاره: ۸ قطعه. سجاده عن اطلس: طاق. پوست بره کهنه: ثوب. پاره واله قرمزی: ۷. انگله لقمه: ۶ دانه. پاره واله سیاه: ۲. پاره های مثقالی: ۱۱. پاره های موش دندان: ۱. کرباس آلاجا: ۱. قالیچه: قطعه. چولتار [پوششی است که زیر زین اسب می اندازند] کهنه: ۲ قطعه. بقچه کوچک: ۳ قطعه.

عن اسباب استاد یعقوب مسگر

طوقه دمشقی: ۱۳ قطعه. زره دربندی: ۱. جوهر نام غلام: نفر.

عن ید ترکمان عن مردمان علی بیک ولد شهسوار که عن فدیہ کوند ؟ ستاده

در اندرون دو مفرش: جامه زنانه: ۲ ثوب. بقچه کهنه: ۱. قطاس سفید: ۱. چتر عن واله سبز: ۱، دستمال: ۱، قفتان عن تافته قرمزی: ۱ ثوب. بقچه الاجا: ۲، متکا عن قطیفه: ۱. جامه عن قطن آسمانی: ۱. متکا عن صوف: ۱، جامه عن کمخای آسمانی: ۱. قطنی نارنجی: ۱ طاق. جامه عن اطلس زنانه: ۱ ثوب. دلبند: ۲ طاق. متکا عن کمخای: ۱. سارهای متنوعه. پوست پلنگ: ۱. شمعدان: ۱. مشربه مس زرنشان: ۱. و بعض خردوات انواع مس.

بیان تیرها و سایبان و سایر اسباب های که در مهترخانه بود سایبان ها: ۶ تیش قطعہ:

سایبان عن اطلس لیمونی زربافت مع طناب ابریشم: ۱۲ مکمل، ۱۱۰۰ تومان. سایبان زربافت عن اطلس فتونی مع طناب ابریشم: ۸ عدد مکمل ۲۵ تومان. سایبان زربافت عن اطلس سرمه ای مع طناب ابریشم: ۸ عدد مکمل، ۲۵ تومان. (پایه هایش از نقره و در خزینه مانده بود). سایبان عن کرباس منقش با تافته دوز: ۱۰ عدد مکمل، ده تومان. سایبان عن اطلس دوز منقش: ۸ عدد غیر مکمل: ۵ تومان. سایبان با نقش دوز عن کرباس: ۶ عدد مکمل، ۵ هزار التون [طلا]. کوچہ خزینہ: ۵.

خیمه ها: ۸ قطعہ:

قطعہ منقش: ۲۶ خزینہ مکمل. قطعہ منقش عن کرباس: ۲۴ خزینہ مکمل. قطعہ منقش عن کرباس تافته دوزی: ۲۸ خزینہ غیر مکمل. قطعہ عن کرباس تافته دوزی: ۲۴ خزینہ غیر مکمل. قطعہ منقش عن کرباس: ۲۸ خزینہ، مکمل. دوحاوی ساده: غیر مکمل. قطعہ های ساده عن کرباس، مکمل. چتر ساده عن کرباس کهنه: ۱۸ خزینہ.

اطاق ها: ۴ قطعہ

قطعہ سبز مع سرپوش کچه سرخ، غیر مکمل. قطعہ سبز مع سرپوش نمد سرخ، غیر مکمل. قطعہ لعلی مع سرپوش کرباس، غیر مکمل. قطعہ لالی مع سرپوش نمد فستقی، مکمل.

پرده های متنوعه

قطعہ پرده در زربافت کمخای یزدی: ۱۶ قطعہ. قطعہ عن کمخای زربافت خراسانی: ۸ قطعہ. قطعہ عن جوقه: قطعہ. زیر منقل عن جوقه: ۸ قطعہ. پیش بخاری عن جوقه: ۱۹

قالیچه ها: ۶ قطعہ

قطعہ عن حریر منقش تبریزی: ۱۴ عدد مستعمل. قطعہ منقش خراسانی عن پشم کهنه: ۱۲ عدد مستعمل. قطعہ منقش انگوانی عن پشم کهنه: ۱۳ عدد مستعمل. قطعہ منقش خراسانی عن پشم کهنه: ۱۲ عدد مستعمل. قطعہ منقش انگوانی: ۱۴ عدد مستعمل. قطعہ منقش خراسانی: ۹ عدد مستعمل. جاجیم و شال عن جوقه چرم کهنه که در زیر قالیچه اندازند: ۱۳ قطعہ: عن جوقه: ۶ قطعہ. عن شال: ۷ قطعہ.

عن مذکورین

اسباب های متنوعه

خیش: ۵ عدد. منقل آهنین: ۲ عدد. فانوس آهنین: ۱۸ عدد. کویژه آهنین: ۳۱ عدد، قلائی سرپرده: ۶ عدد. دیرک های خیمه مع کویژه: ۲ عدد. در خانگاہ منقش: ۳ زوج. در ایوان سفید صدف کاری: زوج. طشت مس: ۱ گاوسر آهنین: ۶ عدد. قنات در بطلال [لنگه در] برای درگاه: ۴ عدد. دیرک سایبان بطلال: ۲ عدد. بعضی خردوات عن اطلس و کمخا و جوقه در صندوق ها. زربافت و صلاب در صندوق آهنین در اطاق. میخچه برای زارها. جراف مس: ۱. کلنگ آهنین: ۱. بیل آهنین: ۱. جاجیم شال: ۴. سطل حمام: ۵ عدد. پلنگ خرگاه عن تافته مشکی مع متسلسل مشکی. خوان: قطعہ. طناب کهنه: ۱۶ عدد. رفرر خیمه

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

پنجاه خزینه عن کرباس منقش: ۲ قطعه ۶۰ خزینه.

بیان اسباب بیگ های اهل حرف

لالا بیگ:

اطاق غیر مکمل در ذمت مهتر منصور.

نجم بیگ:

اطاق غیر مکمل در ذمت علی خان نقاش.

خوش اندام بیگ:

اطاق غیر مکمل در ذمت استاد زاده.

خان محمد بیگ:

اطاق توتکی: از استاد زاده به امانت گذاشته شده و جز از توزلوک: [پرده ای است که برای نگهداری از خاک و گرد روی خیمه می پوشند] اتمام یافته. [به قلاب نیمه کاره منقش بار پوش: ۹ عدد.

سید حسن بیگ:

اطاق دریم مکمل. خیمه کله منقش نو و اختری: ۲۸ خزینه. خرگاه حمام: [جز از پرده غبار گیر اتمام یافته] ، مستعمل. خیمه: ۲۸ خزینه ، غیر مکمل. (در ذمت استاد قاسم)

یاشلیق بیگ

خرگاه استخوانی بادنجان، مکمل. چتر: ۲۶ خزینه. [تمام طنابها وجود ندارد]. دوحاوی خریشته. پوشش حمام مع نمدمشما: مستعمل. جاجیم عن شال. (در ذمت استاد جمال الدین).

اسباب های میران شیخ اسماعیل

از پسرهای دوقلویش

اطاق استخوانی نیمه کاره پوش مدخل سبز و قرمزی. مشما: ۲ قطعه، ۶۰. (در ذمت استاد جمال).

شاه منصور بیگ

خرگاه استخوانی غیر مکمل.

یوسف بیگ:

کچه لیمونی و سرمه ای برای پوشش خرگاه نیمه کاره. (در ذمت استاد علی خان).

چایان سلطان:

خرگاه طاق بالش پوش با قلاب سبز و مشکی اندرون تافته قرمزی جیق لالی مع شلیته، مستعمل. سایبان بیرون اندرون منقش مع دیرک و طناب، مکمل. دام ماهی عن ابریشم: ۵ عدد. دیرک خیمه چهارپاره مع فقره (در ذمت درویش مهتر شیخی).

سلطان احمد در ملازم میر عبدالباقی

خرگاه خیل: ۷۰ سر مع پوشش نمدم قرمزی اندرون [صلاحتی؟] یقه الاجه گیلانی. سایبان چار ذرعه اندرون و بیرون منقش، مستعمل: بابی. کوچه: بابی.

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

دیو علی بیگ

خیمه منقش، مکمل: ۲۸ خزینه.

عن ید استاد حسین کلاهدوز به فراخوان آورد به معرفت چاووش اویس بیگ

داروغه شهر:

پوشش خرگاه قرمزی: ۵.

عیسی بیگ:

اطاق سبز مکمل. چتر ساده: ۳۲ خزینه. قالیچه مقطع عن چوقه: قطعه.

عن ید حیدر علی

اطاق کهنه ناتمام: ۱. سایبان کهنه عن کرباس منقش: ۱. ذلی عن پلیته رشته: ۱. خیمه بزرگ کهنه:

قطعه. ظرف خال عن مس: ۲.

اسبابی که از دست شاه شهسوار علی بیگ گرفته شده ذکر می شود:

اطاق لعلی، غیر مکمل. اطاق سبزی، غیر مکمل. کوچه سرپوشیده: ۱. خیمه منقش: ۲۸ خزینه، (غیر از

طنابش، کامل است). سایبان منقش: ۲ قطعه: یک قطعه شش عدد و قطعه دیگر هشت عدد است.

جماعت زرنشانیان تبریز

اسماعیل زرنشان - استاد پیر علی - شمس الدین علی - استاد قاسم - جمال الدین حسین

جماعت زرگران:

خواجه حسین خراسانی - درویش علی - استاد مقصود علی - استاد امیر خان.

جماعت سپر دوزان:

میر ابراهیم تبریزی - حافظ خراسانی (یک استاد شاگرد دارد) - عبداللطیف سپر دوز - حاجی محمد -

برادر او

جماعت جبه چیان:

سید قطب الدین - علی جعفر - سید محمود تبریزی - فخرالدین احمد خراسانی.

جماعت خیاط:

جعفر رومی - استاد ملک خیاط - استاد علی دامغانی - استاد سیدی امرنجی.

جماعت کاردگران:

برادر درویش علی - استاد حمزه رومی

جماعت حکاکان:

استاد سلیم - حسین حکاک

از جماعت خیمه دوزان:

میرزایار علی خیمه دوز.

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

جماعت زردوزان:

خان علی زردوز - عزیز پاشا زردوز (غلامان شاگرد خان علی زردوز سه نفرند).

جماعت عتابی بافان:

زین الدین علی تبریزی - استاد اخی تبریزی

جماعت مجلدان:

شیخ زاده زین الدین علی - سعد الدین مذهب

از جماعت قنادان:

استاد شیخ محمد قناد

جماعت نی زنان و گویندگان:

میرزا احمد تبریزی نی زن - علی خان نی زن - سلطان حسین عواد - نعمت الله چاکر - شاه قلی خراسانی
کمانچه ای - محمد قائد عواد - حافظ محمد خواننده - محمود سیاهچه ای خواننده

جماعت نقاشان:

سرنقاشان شاه منصور تبریزی - عبدالغنی - نقاش حسین قزوینی - شاه قلی نقاش - درویش مولانا
روشنی منجم - حاجی بیگ - صبحی بیگ - سید شمس الدین محمد کاتب - درویش سلطان علی کاتب -
همان طور که گفتیم در برخی از منابع عثمانی به جز اموال و وسائلی که در این فهرست بدست داده شده
است، از اسب ها و فیلهها هم که در آخور شاه بوده و تصرف شده، اشاره شده است، اما هرچند اینها در این
فهرست قید نشده احتمال دارد که فیلهها و اسبها برای حمل اموال شاه استفاده شده باشد. بجز اینها، ادعا
شده است که از جمله غنائیم «تاج شاه» بوده است (نظام الدین مجیر شیبانی، تشکیل شاهنشاهی صفویه،
تهران، ۱۳۴۶، ص ۲۰۸). در دفتر دوم شماره ۰۹۶۰۸.TSMA.D. مربوط به وسائل شاه بوده که در تبریز
به دست آمده است. این دفتر هرچند مانند دفتر دیگر پرحجم نبوده و تاریخ ندارد، اما از محتوایش چنین به
دست می آید که شامل فهرست کتابها و وسائل مربوط به شاه که از کاخ هشت بهشت بیرون آمده می باشد.
کتابهایی که مربوط به شاه اسماعیل بوده و از کاخ در آمده و در دفتر مزبور در ابتدای آن آمده اینهاست:
کلام قدیمی کوچک، دیوان لامعی (جلد بنفش)، کتاب حسینی (جلد منقش لاجورد)، دیوان کبیر
(خسرو دهلوی - این کتاب ۷۲ عدد یاقوت، ۴۹ عدد فیروزه و جلد مرصع لاجورد دارد)، کتاب خرد (مذهب
با جلد قرمز)، دیوان محمدنامه، کلیات شیخ سعدی (جلد سیاه مذهب)، دیوان حسن، کتاب محمدیه، یک
عدد روزنامه، کتاب نظامی (جلد مذهب)، کتاب نسخه الاحرار (جلد مذهب مصور)، دیوان امیر (سیاه
مجلد)، دیوان احمد پاشا (جلد منقش و لاجورد)، مخزن الاحرار (جلد سیاه مصور)، دیوان خیالی (جلد قرمز)،
مجموعه (جلد سبز منقش گلابی)، دیوان نواهی (جلد سیاه مذهب)، دیوان نظامی (جلد مذهب)، ظفرنامه
(جلد قرمز مذهب)، باه نامه (جلد مرصع)، کتاب حکایات (جلد لاجورد)، کتاب بوستان (جلد قرمز)، کتاب
کلیات نواهی (جلد سیاه)، کتاب تاریخ نامه (جلد سیاه).

یادآوری

در این سند [TSMA ۰۹۶۰۸] وسائل و جواهرات دیگری که مربوط به شاه اسماعیل بود، به طور عمومی عبارت بود از: یک شمسیر لعل مرصع، خنجر مرصع طلائی، صندوق قرمز مرصع نقره که در روی آن سیزده لعل، هشت زمرد، چهل و شش یاقوت، سی و نه فیروزه، یاقوت: دو عدد زرد و یک آبی (۲۷۸ درهم) (یک درهم ۳/۲۰۷ گرم است)؛ یک صندوق قرمز مرصع نقره ای که روی آن سیزده لعل، چهل و هفت یاقوت، چهل و هشت فیروزه و یک یاقوت زرد بوده (۲۶۴ درهم)، دو عدد طلا معجون کش (یکی ۶۳ و دیگری ۴۴ درهم)، قلع یشم مرصع سفید که روی آن دوازده یاقوت ده فیروزه، چهار عدد مروارید نصب شده است. یک قلع یشم زرنشان، یک عدد زنجیر کلید طلا، (۸۶ درهم)، گلابدان طلا، مشرفه (آفتابه) طلائی (۱۶۴ درهم)، یک سینی طلائی بارپوش (۴۴ درهم)، یک کمر بند با پولک طلا (۳۴ درهم)، هیجده دکمه طلا که در داخل شش عدد آنها عنبر گذاشته شده است، یک طوقه طلائی سبز، جعبه نقره زرنشان (۱۵۷ درهم)، جعبه مرهم نقره (۱۰۸ درهم)، سینی نقره یک عدد، ساعت شنی زرنشان با قطعات نقره ای (۴۷ درهم)، دو مشرفه نقره: یک عدد ساده بارپوش (۱۸۲ درهم)، دیگری قلمکاری مطالا بارپوش (۱۲۸ درهم). چولچه دوخته شده برای روی اسب زره مانند، دو چولچه دیگر دوخته شده بر روی پشت اسب توسط سراج، در نقره ای قلمکاری شده (۳۲۰ درهم) جعبه عود که به آن مجمر گفته می شود، ساخت هند، کمر بند - پشت بند - فولادی با نوک طلائی، کمر بند - پشت بند - از دندان ماهی، حقه کنده کاری از دندان ماهی، قیف ساخت هند، قفتان [عبا مانند، خلعت] روی سبز، قفتان رویی مخمل قرمز زردوزی شده، قفتان رویی قدیم مشکی، قفتان رویی تمام سفید، قفتان رویی تمام قرمز، قفتان رویی قرمزی، یمنی [روسری] دیبا، دلمای [دستار] تمام سبز، یک چوخای بنفشه، دلمای تمام قرمز، دلمای تمام سفید، دلمای فرنگی قرمزی، دلمای اطلس نارنجی، دلمای آبی، یمنی تمام مشکی، یمنی مخملی، سه اطلس زرد، یک دلمای اطلس سبز، شال اطلسی قرمز بلند، دلمای اطلس سبز، دلمای آبی، کمر بند عجم دیبا، کمر بند عجم سفید، کمر بند عجم قرمز دو عدد، کمر بند عجم سبز، کمر بند عجم آبی تیره، کمر بند تافته، قفتان پرداز زردوزی، یک تاج آهن، یک تاج از پوست اردک، تاج از پوست بره، تافته مخملی قرمز، شلوار مخمل آبی تیره، شلوار مخمل قرمز، شلوار مخملی سبز، زانوبند (دستار مانند) تمام آبی تیره، زانوبند آبی تیره، بالش که در روی آن تافته آبی تیره است که بر آن با نخ پنبه قلاب دوزی و با سیم های طلا و نقره زردوزی شده هست، بالش دوخته شده از اطلس، روسری که دوتا گوشه آن گره خورده، مکرمه [حوله سفره، روسری منقش زنانه] خیالی هفت عدد، مکرمه پارچه ای که قلاب دوزی شده، مکرمه عجمی که قلاب دوزی شده بر روی پارچه آب چهار عدد، مکرمه که روی پارچه خاکستری قلاب دوزی، دستمال سه عدد کار عجم قلاب دوزی شده، ساعت چرخي مطالا، ساعت چرخي با بلورهای مختلف نصب شده روی آن، پیراهن برونجوک دو عدد، نوعی پارچه که به آن فوتا گفته می شد، پیراهن حمام، پیش بند هندی سفید سه عدد، دو روسری قرمز، یک پیراهن بنفش، یک شلوارک با بند نه عدد، پیراهن آبی سه عدد، شلوارک سه عدد، سه بند، پیراهن سفید دو عدد، شلوارک چهار عدد، لحاف زرنشان، بالین دیبا یک عدد، سپر با ناف مرصع طلائی، سپر مرصع با هشت عدد

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

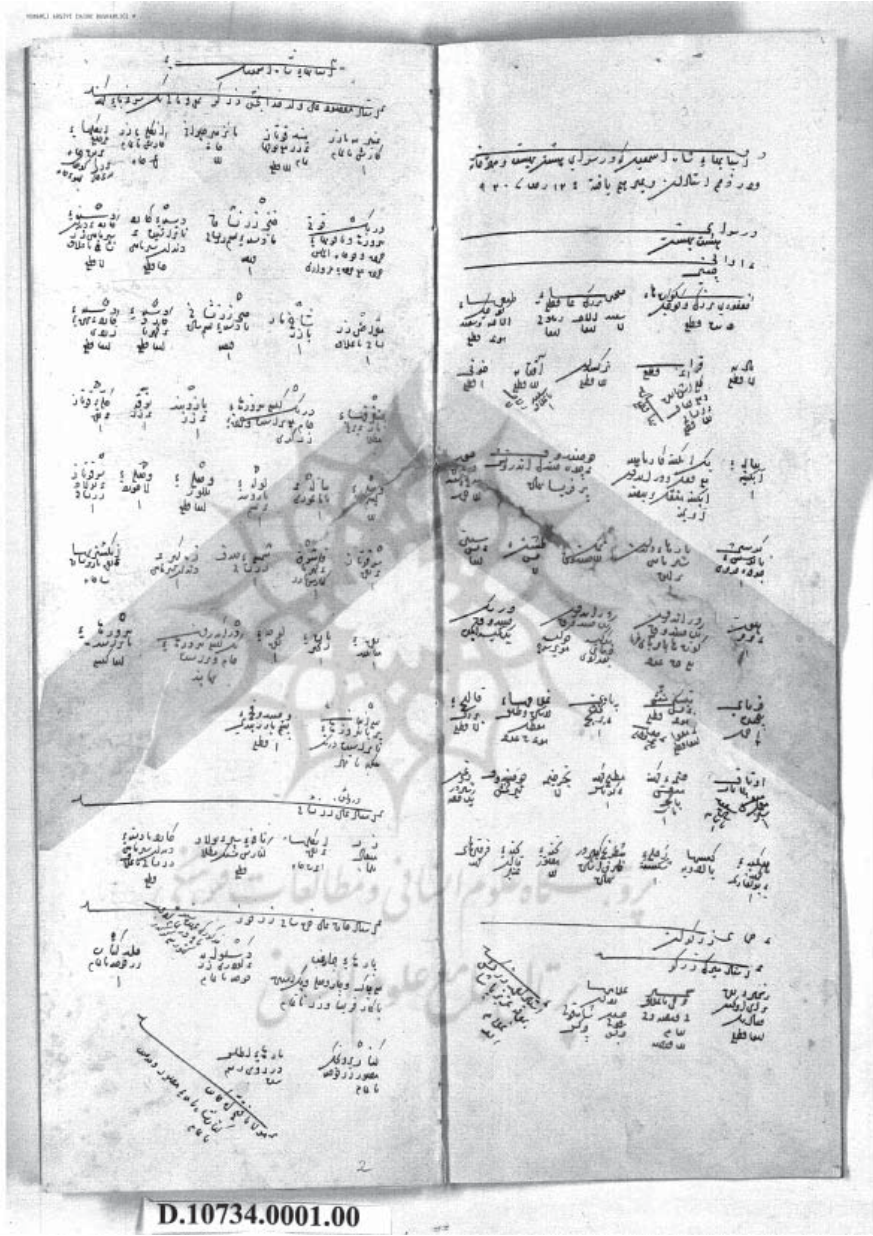
پولک، پیراهن زردوزی که شش یاقوت و شش فیروزه روی آن کار شده (۱۷ درهم)، پیراهن زردوزی ساده (۱۷ درهم)، سیم درنای مزین دو عدد، پارچه مهرداد مشک و عنبر، پارچه مهرداد مسک و نافه های مشک، پارچه مهرداد معطر، دو زنجیر طلایی مرصع با یاقوت (یکی ۴۷۰ دیگری ۴۸۰ درهم)، قطعه یشم ۳۸ عدد که چهار عدد آن زرنشان است (جمعا ۹۵۰ درهم)، ظرف طلایی که بیرون آن زرنشان است با ۴۶ یاقوت و نه عدد لؤلؤ، ۵۶ فیروزه با عدد ۱۲ زمرد مرصع شده که وسط آن مطلا شده و با یاقوت مرصع شده و به صورت یک یاقوت بزرگ درآمد (۲۱۲ درهم)، مشرفه ای که سر آن مروارید و در اطراف در آن دوازده فیروزه و هفت یاقوت، با هشتاد عدد مروارید، پنجاه و چهار عدد یاقوت و شصت فیروزه مرصع و نقره کاری و مطلای لاجورد شده است (۵۴۹ درهم). کمربند داخلی زنجیر طلایی (۱۷۷ درهم)، زنجیر طلایی اسب سه عدد، (یکی ۱۷۰ درهم، دیگری ۱۷۳ کامل نشده، سومی ۱۱۰ درهم)، دو عدد لوح اسب زنجیر طلایی اسب (یکی ۹۷ و دیگری ۸۵ درهم)، تکه ای از زنجیر طلا (۹۱ درهم)، یک عدد گرز زرنشان. به جز قسمت وسائل به دست آمده یک قدح که نام شاه اسماعیل و القابش روی آن بوده و یک کمربند به تاریخ ۹۱۸ نیز امروز در مجموعه موزه توپقاپی سرای در معرض نمایش گذاشته شده است (ملکزاده، ص ۹۶).

اضافه بر آن دو ظرف نقره مطلا که آنها نیز باید از غنائیم بدست آمده از سوی سلیم در چالدران دانسته شود، وجود دارد (احمد تاجبخش، ایران در زمان صفویه، تبریز، ۱۳۴۰، ص ۲۹۰). لباسها و ظرف های طلا و نقره ای که با سنگ قیمت مرصع شده و آن زمان در ایران به طور فراوان ساخته می شد، امروزه در کاخ توپقاپی عرضه می شود. (تاجبخش، ص ۲۸۸)

نکته دیگر آن که سه نسخه از ظفرنامه که در کتابخانه موزه کاخ توپقاپی وجود دارد و به شماره H-۱۴۱۱۱/۴۴ ثبت شده و در لیست کتابها هم ذکر شده است، و با خصوصیات جلد هم که در لیست مزبور آمده سازگاری دارد، باید جزو غنائیم باشد. (برای نسخه ظفرنامه با جلد قرمز و مذهب: داود اصفهانیان، نسخه خطی تاریخ به زبان فارسی در کتابخانه توپقاپی سرای استانبول، بررسیهای تاریخی، شماره ۶، تهران، ۱۳۵۱، ص ۲۹۹).

ملکزاده مورخ ایرانی که تاکنون از نبود فهرست غنائیم چالدران سخن گفته است، احتمال می دهد که وسائل مربوط به شاه اسماعیل به عنوان هدیه به کاخ عثمانی فرستاده شده است. (ملکزاده، ص ۱۱۰) اما بر اساس آنچه گذشت فهرست وسائل گرفته شده از کاخ هشت بهشت در دست است. این که احتمال بدهیم چرا بخشی از این وسائل به خود وسائل شخصی شاه اسماعیل به کاخ عثمانی فرستاده شده باشد، سؤالی بی جواب است.

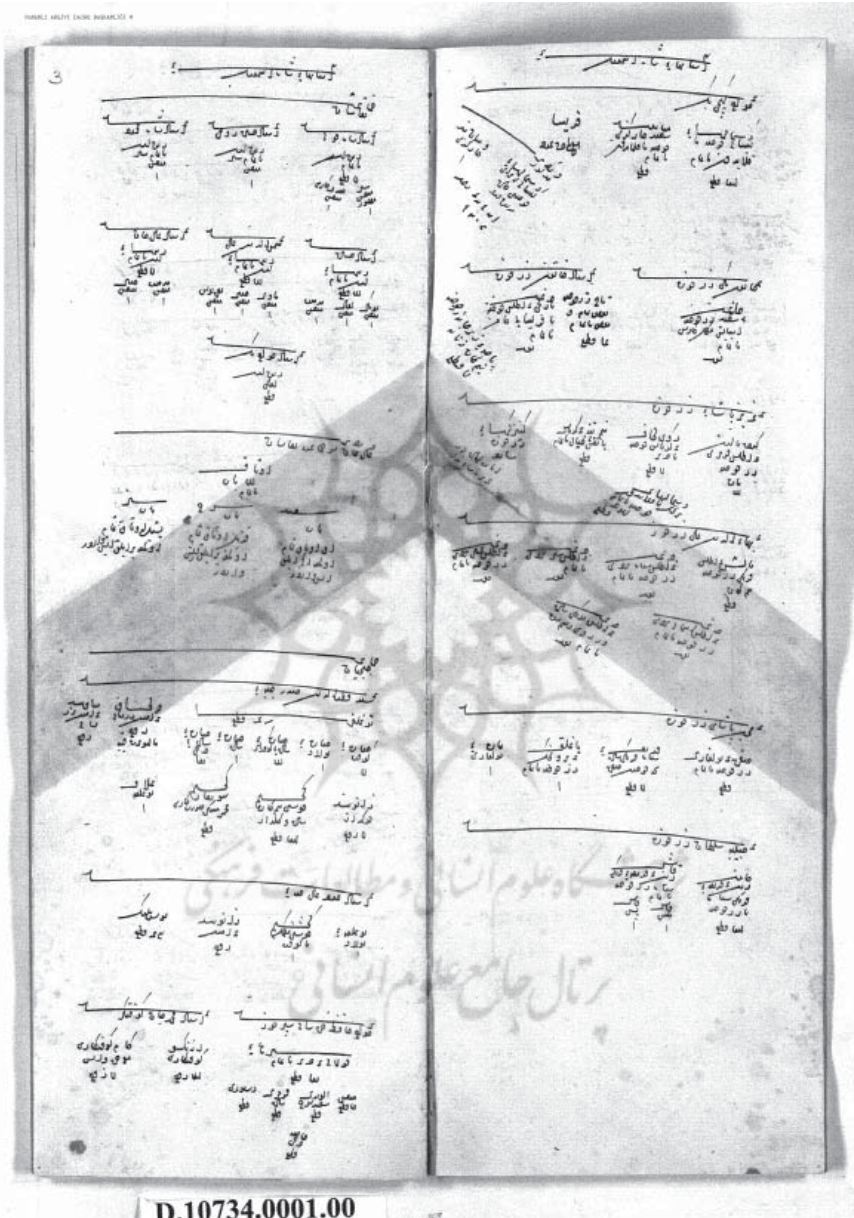
از کاخ هشت بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

D.10734.0001.00

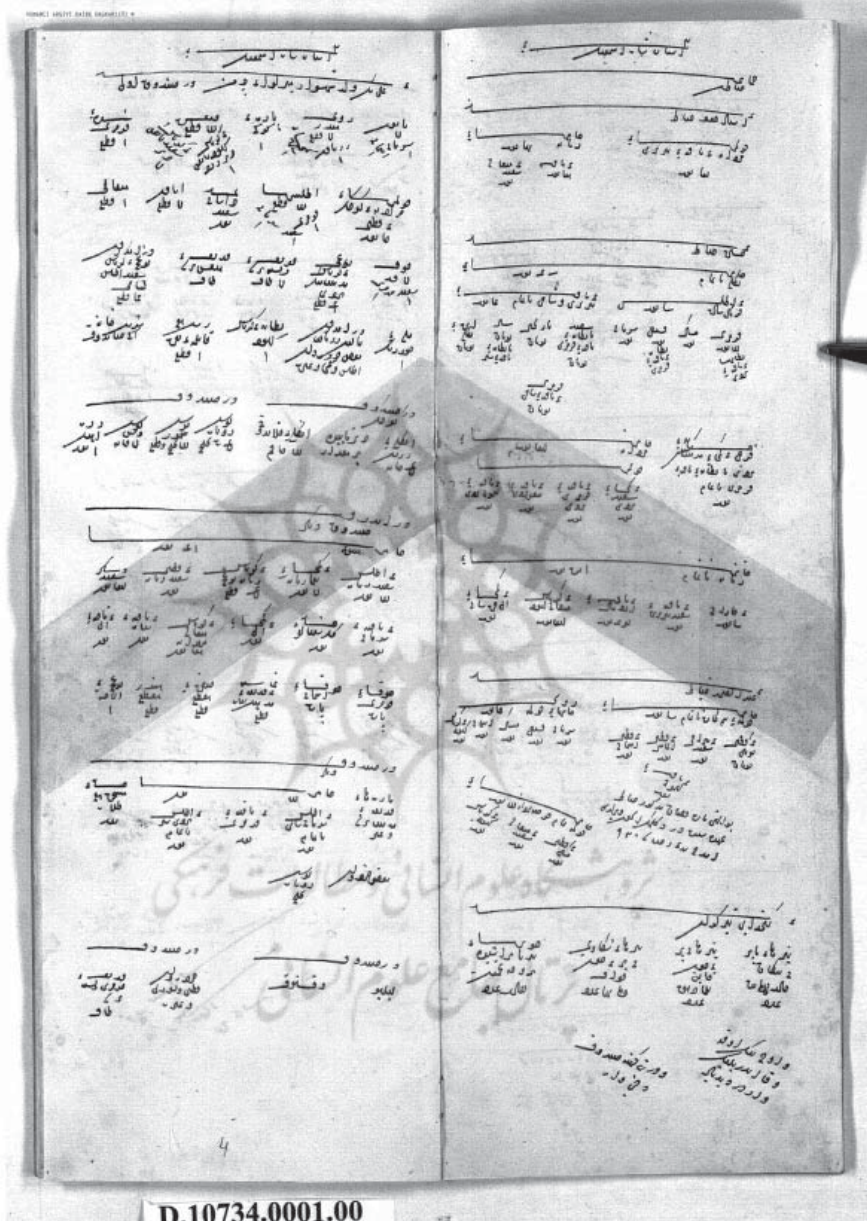
پیام بهارستان / د. س. ش. ۱۱۲ / تابستان ۱۳۹۰

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

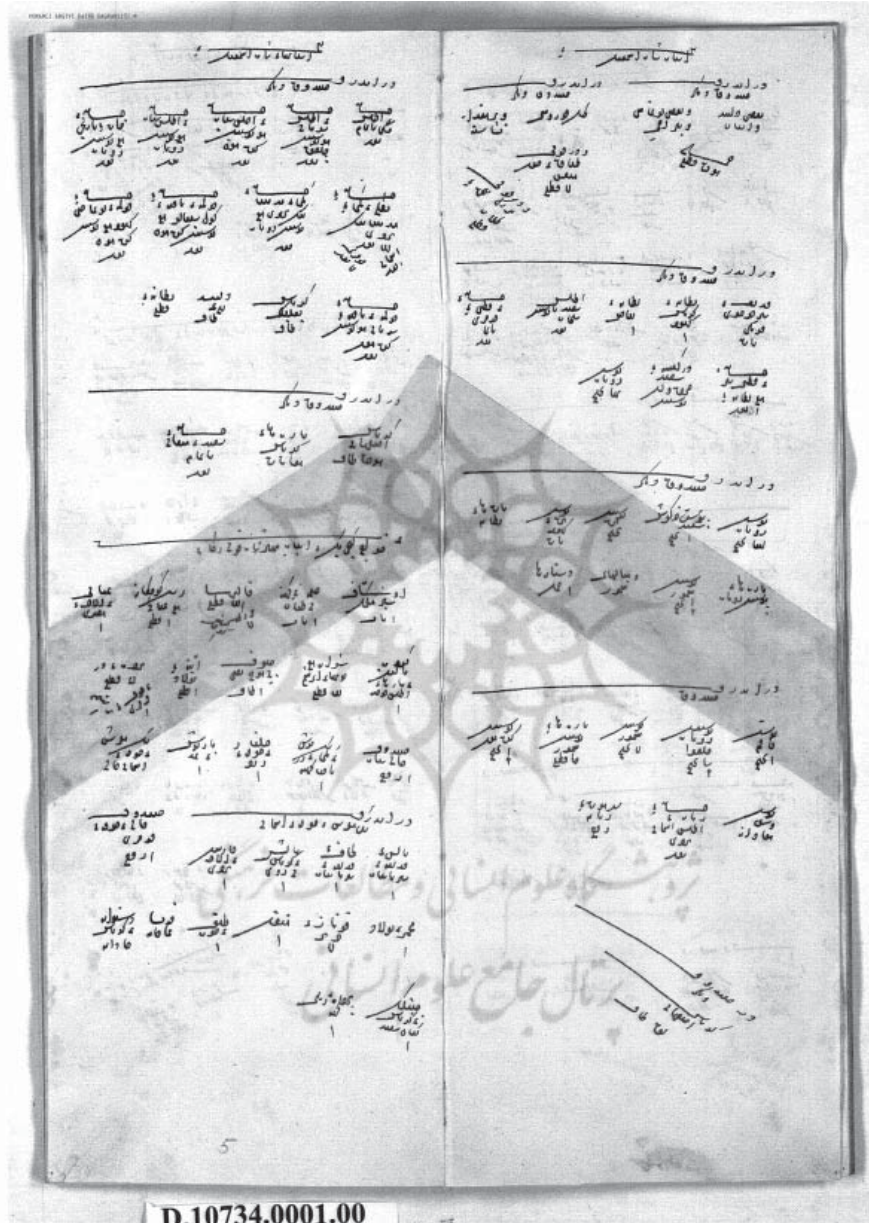
پیام بهارستان / د. ۳، ش. ۱۲ / تابستان ۱۳۹۰

از کاخ هشت بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... اسراء دوغان- رسول جعفریان

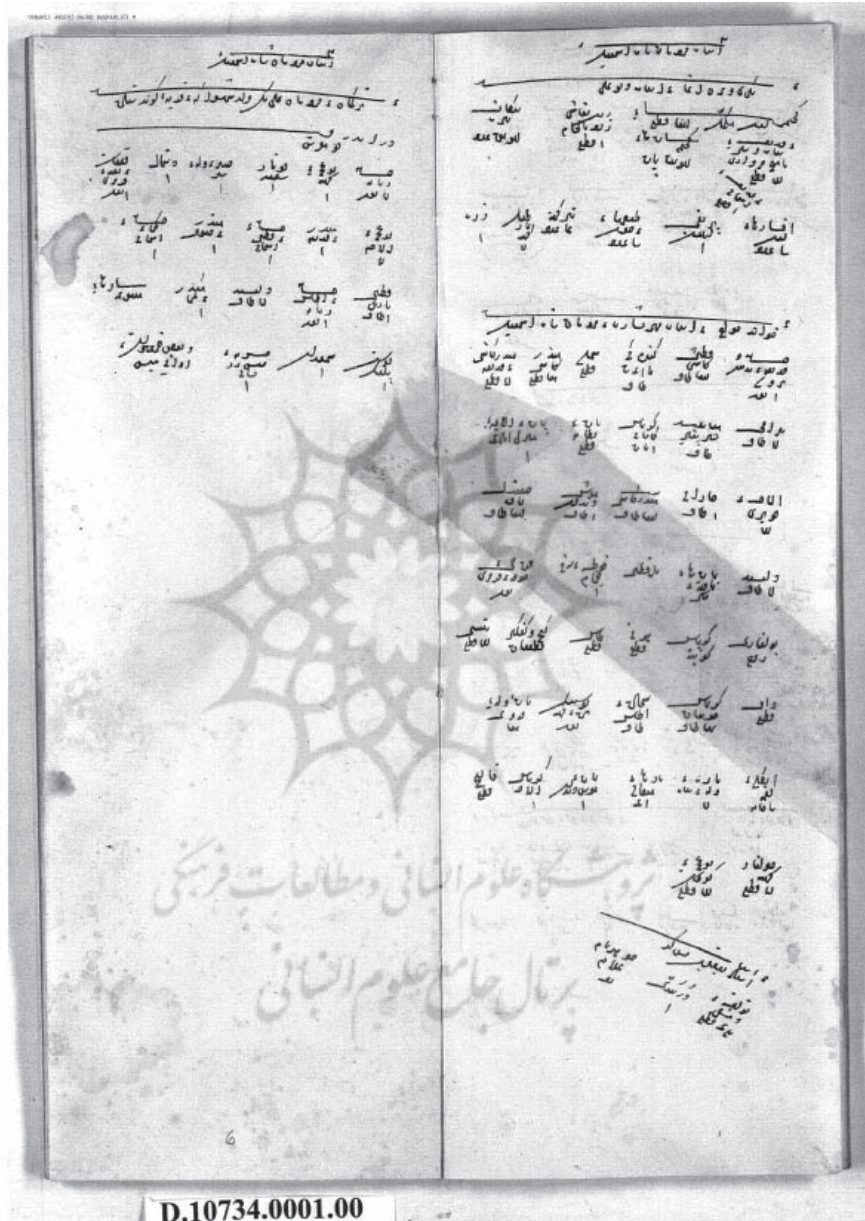
پیام بهارستان / د. ۳، ش. ۱۲ / تابستان ۱۳۹۰

از کاخ هشت بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

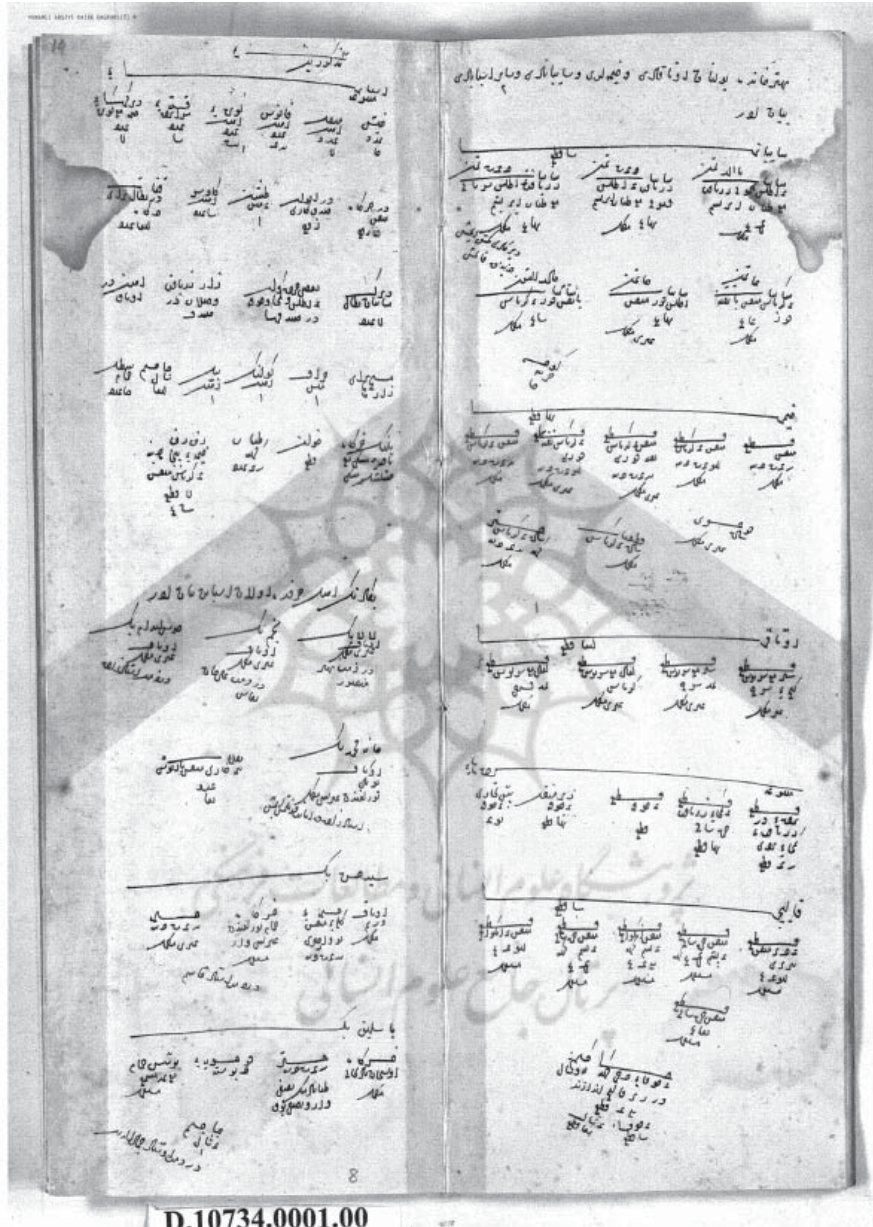
پیام بهارستان / د. س. ش. ۱۱۲ / تابستان ۱۳۹۰

از کاخ هشت بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

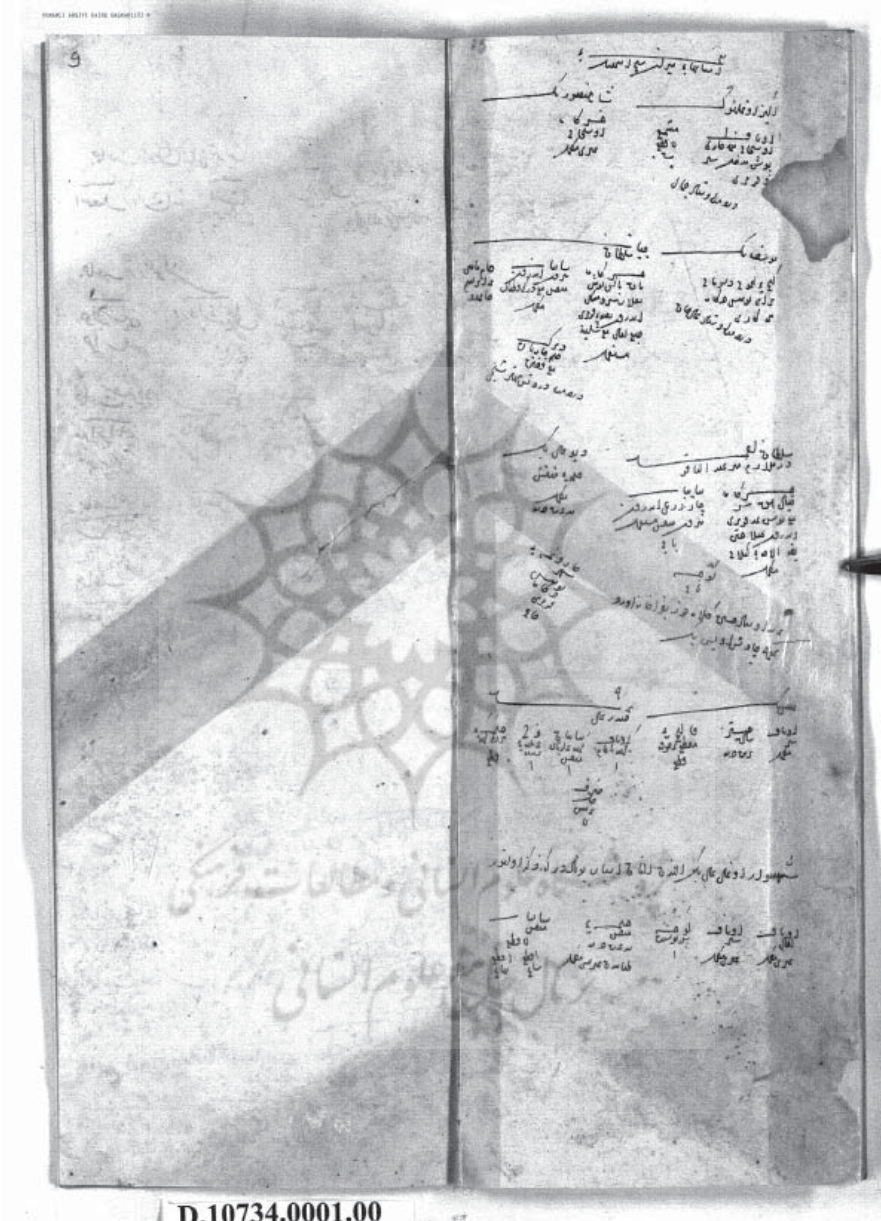
پیام بهارستان / د. ۳، ش. ۱۲ / تابستان ۱۳۹۰

از کاخ هشت بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

پیام بهارستان / د. س. ش. ۱۱۲ / تابستان ۱۳۹۰

از کاخ هشت‌بهشت تا کاخ توپقاپی سیاهه اشیاء... / اسراء دوغان - رسول جعفریان

پیام بهارستان / د. س. ش. ۱۲ / تابستان ۱۳۹۰